Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 283 (20. 251) • 1988 йил 9 декабрь • жума

Баҳоси 3 тийин.

Арманистон Компартияси Марказий Комитетига, Арманистон ССР Олий Советн Президиумига, Арманистон ССР Министрлар Советига, Арманистон ССРнинг барча меҳнаткашларига

Қадрли ўртоқлар!

Ҳозиргина республика халқи бошига тушган оғир кулфат ҳақида эшитдим.

Менга мисли кўрилмаган куч билан ер қимирлаганлигини, у фожиали оқибатларга — кўплаб одамларнинг ҳалок бўлишига олиб келганлигини хабар қилишди.

Бу оғир ҳиссиёт менинг ҳам, бу ерда мен билан бирга турган СССР барча вакилларининг ҳам қалбини чуқур ларзага солди.

Арманистон халқи учун оғир бўлган шу дамда мен сизларга жуда чуқур ҳамдардлик ва ўз яқинларидан жудо бўлган оилаларга таъзия изҳор қилмоқчиман.

Мен ҳозиргина СССР Министрлар Советининг раиси ўртоқ Н. И. Рижков билан гаплашдим. КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг қарорига кўра унинг раҳбарлигида Сиёсий бюро комиссияси тузилиб, бу комиссия бошига мусибат тушган кишиларга барча зарур ёрдамни бериш юзасидан шошилинч амалий тадбирлар кўришга киришди.

Қадрли ўртоқлар! Ана шу оғир дамларда бутун мамлакат сиз билан бирга эканлигига ишончингиз комил бўлсин.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. С. ГОРБАЧЕВ.

Нью-Йорк шаҳри, 1988 йил 7 декабрь.

М. С. ГОРБАЧЕВнинг

Бирлашган Миллатлар Ташкилотида сўзлаган нутқи

Муҳтарам раис жаноблари!

Муҳтарам Бош секретарь жаноблари!

Муҳтарам делегатлар!

Биз тинчлик ва хавфсизликка хизмат қиладиган ноёб халқаро марказ бўла олиш қобилиятини тобора кўпроқ намоён этаётган Бирлашган Миллатлар Ташкилотига ўз ҳурматимизни изҳор қилиш учун бу ерга келдик.

Биз инсониятнинг коллектив ақл-заковати ва хоҳиш-иродасини мужассамлаштира оладиган шу ташкилотнинг қадр-қимматига ўз ҳурматимизни изҳор этиш учун бу ерга келдик.

Дунёга мана шундай ташкилот кераклигини воқеалар тобора кўпроқ тасдиқламоқда. Ўз навбатида бу ташкилот ҳам ўзининг барча аъзолари актив иштирокига, ўз ташаббуслари ва ҳаракатлари қўллаб-қувватланишига, ўз фаолияти уларнинг имкониятлари ва уларнинг ноёб ҳиссаси билан бойитилишига муҳтождир.

Бир йилдан сал кўпроқ вақт муқаддам «Хавф-хатарсиз дунёнинг реаллиги ва кафолатлари» деган мақоламда БМТнинг диққат-эътиборида турган муаммолар хусусида бир қанча мулоҳазаларни айтган эдим.

Ўтган вақт янги фикр-ўйлар учун яна озиқ берди. Дунёдаги воқеаларнинг ривожланишида ҳақиқатан ҳам бурилиш палласи бошланди.

Совет Иттифоқининг жаҳон ишларидаги роли маълум. Биз мамлакатимизда рўй бераётган революцион қайта қуришни ва унинг замирида тинчлик ҳамда халқаро ҳамкорликнинг жуда катта имкониятлари борлигини эътиборга олиб, ҳозир фикрларимиз ва ишларимиз тўғри тушуниб олинишидан айниқса манфаатдормиз.

Шу сабабли биз энг мўътабар жаҳон ташкилоти даргоҳида ўз фикр-мулоҳазаларимизни баҳам кўриш ва янги муҳим қарорларимизни унга биринчи бўлиб маълум қилиш учун бу ерга келдик.

I.

Инсоният XXI асрга қай тарзда қадам қўяди? Унчалик олис бўлмаган мана шу келажак тўғрисидаги фикрлар одамларнинг ўй-хаёлини чулғаб олмоқда. Биз бу келажакка яхшилик бўлишини кутиб ва айни вақтда ташвиш билан назар ташлаяпмиз.

Ҳозир биз яшаб турган дунё шу асрнинг бошларидаги ёки ҳатто ўрталаридаги дунёдан тубдан фарқ қилади. Ҳозир ҳам унинг жамики таркибий қисмлари ўзгариб бормоқда.

Ядро қуролининг пайдо бўлиши шу ўзгаришларнинг таг-заминли характерини фожиали тарздагина таъкидлади. Ядро қуроли ҳарбий кучнинг моддий тимсоли ва мутлақ соҳиби бўла туриб, айни вақтда шу кучнинг мутлақ чегараларини ҳам ошкор этди.

Инсониятнинг омон қолиши, ўзини ўзи сақлаб қолиши муаммоси кўндаланг бўлиб қолди.

Жуда теран социал силжишлар рўй бермоқда.

Шарқда ва жанубда ҳам, ғарбда ва шимолда ҳам юз миллионлаб кишилар, янги-янги миллатлар ва давлатлар, янги-янги ижтимоий ҳаракатлар ва идеологиялар тарих саҳнасига чиқди.

Кенг миқёсли, кўпинча суронли халқ ҳаракатларида мустақилликка, демократияга ва социал адолатга жўшқин интилиш ўзининг жамики қирралари ва зиддиятлари билан ифодаланмоқда. Бутун дунёдаги тартибни демократиялаш ғояси қудратли социал-сиёсий кучга айланди.

Шу билан бирга фан-техника революцияси яқин ўтмишда биз миллий ёки маҳаллий муаммо сифатида дуч келган иқтисодий, озиқ-овқат, энергетика, экология, ахборот, демография муаммолари каби кўпгина муаммоларни жаҳоншумул муаммоларга айлантириб юборди.

Энг янги алоқа воситалари, оммавий ахборот, транспорт воситалари туфайли дунё ҳамма учун яққолроқ кўринадиган ва сезиладиган бўлиб қолди. Халқаро алоқалар мислсиз тарзда соддалашди.

Ҳозир қандайдир «ёпиқ» жамиятларнинг сақланиб қолиши амри маҳол. Бу эса халқаро ҳамкорлик муаммоларининг бутун мажмуасини ялпи хавфсизликнинг энг муҳим элементи деб билиб, бу хусусдаги қарашларни қатъиян қайта кўриб чиқишни талаб қилади.

Жаҳон хўжалиги ягона организм бўлиб қолмоқда, қайси ижтимоий системага мансублигидан ва қандай иқтисодий даражада туришидан қатъи назар биронта давлат бу организмдан ташқарида нормал ривожлана олмайди.

Бу ҳол жаҳон хўжалиги фаолиятининг принципиал янги механизмини, халқаро меҳнат тақсимотининг янги структурасини ишлаб чиқишни кун тартибига қўймоқда.

Айни вақтда жаҳон экономикасининг ўсиши анъанавий типдаги индустриялашнинг зиддиятлари ва чегараларини очиқ-равшан кўрсатмоқда. Уни «бўйига ва энига» янада кенгайтириш экологик фалокатга судрайди.

Бироқ, ҳали ўз саноати етарли ривожланмаган, ҳатто баъзилари индустрлашдан аввалги босқичдан чиқиб олмаган кўпгина мамлакатлар ҳам бор. Уларнинг иқтисодий ўсиш жараёни эски технология нусхалари асосида борадими ёки улар экологик соф ишлаб чиқаришни излаш жараёнига қўшила оладиларми — катта муаммолардан бири мана шундан иборат.

Бошқа бир муаммо шуки, ривожланган мамлакатлар билан ривожланаётган кўпчилик мамлакатлар ўртасидаги тафовут қисқармай, жаҳон миқёсидаги тобора таҳликали хавф-хатарга айланиб бормоқда.

Бу эса саноат тараққиётининг принципиал янги типини — барча халқлар ва давлатларнинг манфаатларига мос кела оладиган типини қидиришга киришишни зарур қилиб қўймоқда.

Хуллас, янги реалликлар дунёдаги бутун вазиятни ўзгартирмоқда. Ўтмишдан сарқит бўлиб қолган тафовутлар ва қарама-қаршиликлар заифлашмоқда ёки ўзгармоқда. Бироқ янгилари пайдо бўлмоқда.

Баъзи бир ихтилофлар ва низоларнинг аҳамияти йўқолмоқда. Уларнинг ўрнини бошқача турдаги можаролар олмоқда.

Турмуш одатдаги сийқа фикрларни, эскирган қарашларни улоқтириб ташлашга, хом хаёллардан воз кечишга мажбур қилмоқда.

Тараққиёт характери ва мезонлари тўғрисидаги тасаввурнинг ўзи ўзгармоқда.

Ҳозирги инсониятни қийнаётган муаммоларни илгари қўлланиб келинган ёки иероқли бўлиб туюлган воситалар ва усуллар билан ҳал этиш мумкин деб ўйлаш соддалик бўлур эди.

Ҳа. Инсоният жуда турли шароитларда сиёсий, иқтисодий ва социал ривожланишнинг ғоят бой тажрибасини орттирди. Аммо бу тажриба дунёнинг ўтмишда қолиб кетган ёки қолиб кетаётган практикаси ва қиёфасига тааллуқлидир.

Тарих ҳозирги босқичи бурилиш характерининг нишоналаридан бири мана шундан иборат.

Улуғ файласуфлар ижтимоий тараққиёт қонунларини билиб олишга, инсоннинг ҳаётини қандай қилиб бахтли, адолатли ва хавф-хатарсиз қилиш мумкин, деган асосий саволга жавоб топишга уринганлар. Икки буюк революция — 1789 йилги Франция революцияси билан 1917 йилги Россия революцияси тарих жараёни характерининг ўзига қудратли таъсир ўтказди, дунёдаги воқеаларнинг боришини тубдан ўзгартириб юборди.

Уларнинг иккаласи — ҳар бири ўзига хос тарзда — инсониятнинг тараққиётига улкан омил бахш этди. Айни шу революциялар ҳозирча ижтимоий онгда устунлик қилиб турган тафаккур тарзини ҳам кўп жиҳатдан вужудга келтирди. Бу — улуғвор маънавий бойликдир.

Бироқ, ҳозир кўз ўнгимизда бошқача дунё пайдо бўлмоқда, бу дунё учун келажакнинг бошқача йўлларини изламоқ керак. Албатта, орттирилган тажрибага таяниб, аммо кечаги аҳвол билан ҳозир рўй бераётган аҳвол ўртасидаги туб тафовутларни ҳам назарда тутиб изламоқ керак.

Вазифаларнинг янгилиги, шу янгилик билан бирга вазифаларнинг қийинлиги ҳам шу билан чекланмайди. Ҳозир биз шундай бир даврга қадам қўйдикки, унда умуминсоний манфаат тараққиётга асос бўлади.

Мана шуни англаш жаҳон сиёсати ҳам умуминсоний қадриятларнинг устунлиги билан белгиланишини талаб қилади.

Ўтмиш асрлар ва минг йилликларнинг тарихи деярли ҳамма жойдаги урушларнинг, баъзан бир-бирини ўзаро қириб ташлашгача етиб борган шиддатли жанту жадалларнинг тарихи бўлган эди.

Бу урушлар социал ва сиёсий манфаатларнинг тўқнашуви, миллий адоват оқибатида, мафкуравий ёки диний муросасизлик оқибатида келиб чиққан эди. Мана шуларнинг ҳаммаси бўлган эди.

Ҳали бартараф этилмаган мана шу ўтмишни кўп кишилар шу пайтгача ҳам муқаррар қонуният, деб даъво қилиб келмоқдалар.

Бироқ, халқлар ва мамлакатларнинг урушлари, адоватлари, парокандалиги жараёни билан айни бир вақтда худди мана шундай объектив шартланган бошқа бир жараён — ўзаро боғлиқ ва яхлит дунёнинг вужудга келиши жараёни давом этиб, кучайиб бораверди.

Эндиликда янги жаҳон тартиби сари ҳаракатдаги умумбашарий иноқлик йўлини излаш орқалигина дунёнинг бундан буёнги тараққиётига эришиш мумкин.

Биз шундай бир маррага етиб келдикки, энди тартибга солинмаган стихиялилик боши берк кўчага киритиб қўяди. Бинобарин, жаҳон ҳамжамияти жараёнларни цивилизация сақланиб қоладиган, уни ҳамма учун хавф-хатарсиз ва нормал яшаш учун қулайроқ бўладиган тарзда шакллантириш ва йўналтиришни ўрганиб олиши лозим.

Бу ўринда гап ҳамкорлик қилиш ҳақида бормоқда, уни «биргаликдаги ижодкорлик» ва «биргаликдаги тараққиёт» деб аташ аниқроқ бўлур эди.

«Ўзгалар ҳисобига» ривожланиш иборасининг умри тугамоқда. Ҳозирги реалликлар шароитида инсон ва халқларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликларини камситиш ҳисобига ҳам, табиат ҳисобига ҳам чинакам тараққиёт бўлиши мумкин эмас.

Жаҳоншумул муаммолар ҳал этилишининг ўзи, мафкуравий ва бошқача тафовутлардан қатъи назар, давлатлар ва ижтимоий-сиёсий оқимлар баҳамжиҳат ҳаракатининг янги «ҳажми» ва «сифати»ни талаб қилмоқда.

Айрим мамлакатлар ва ижтимоий структуралар ичида туб ўзгаришлар ҳамда революцион жараёнлар рўй бермоқда ва рўй бераверади, албатта. Шундай бўлиб келган ва шундай бўлаверади.

Аммо замонамиз бунга ҳам тузатишлар киритмоқда: бизни қуршаб турган дунёнинг ютуқларидан ва тенг ҳуқуқли ҳамкорлик имкониятларидан фойдаланмай, фақат бошқалар билан «параллел йўллардан» борилганда, ички ўзгартувчилик жараёнлари ўз миллий мақсадларига эриша олмайди.

Бундай шароитда мазкур тарзда ўзгартириш мақсадида уларга аралашиш тинч тартибни қарор топтириш учун айниқса ҳалокатли бўлур эди.

Ўтмишда тафовутлар кўпинча бир-биридан ажралиш омили бўлиб хизмат қилган эди. Энди бу тафовутлар бир-бирини ўзаро бойитиш ва бир-бирига интилиш имкониятини яратмоқда.

Ижтимоий тузумдаги, турмуш тарзидаги, у ёки бу қадриятларни афзал кўришдаги тафовутлар ортида манфаатлар туради. Бундан кўз юмиб бўлмайди.

Бироқ, омон қолиш ва тараққиётнинг шартига айланган халқаро доирадаги манфаатлар мувозанатини топиш талабларидан ҳам кўз юмиб бўлмайди.

Мана шуларни ўйлаганда, башарти биз ўтмиш сабоқларини ва ҳозирги реалликларни эътиборга олмоқчи бўлсак, башарти биз жаҳон тараққиётининг объектив мантиқи билан ҳисоблашишимиз лозим бўлса, халқаро вазиятни соғломлаштиришга, янги дунёни барпо этишга ёндашувларни излаш керак, деган хулосага келасан, киши.

Модомики шундай экан, бу фаолиятнинг ҳақиқатан ҳам асосий универсал шарт-шароитлари ва принциплари ҳақида келишиб олмоқ керак.

Масалан, куч ишлатиш ва куч ишлатиш билан дўқ қилиш бундан буён ташқи сиёсатнинг қуроли бўла олмаслиги ва бўлиши керак эмаслиги равшан. Бу гап, аввало, ядро қуролига тааллуқлидир. Аммо гап бу қуролдагина эмас. Ҳаммадан, биринчи галда, кучлироқ давлатлардан ўзини ўзи чеклаш ва ташқарида куч ишлатишни бутунлай тўхтатиш талаб қилинади.

Биз Деҳли Декларациясида Ҳиндистон билан бирга эълон қилган ва риоя этишга биз таклиф қилаётган олий мақсад бўлмиш зўравонликсиз дунёнинг биринчи ва энг муҳим таркибий қисми мана шундан иборат.

Бунинг устига ҳарбий кучни кўпайтириш бирон давлатни ҳамма нарсага қодир қила олмаслиги энди равшан бўлиб қолди. Бугина эмас, ҳарбий кучга бир ёқлама зўр бериш пировард натижада миллий хавфсизликнинг бошқа таркибий қисмларини заифлаштиради.

(Давоми иккинчи бетда).

Сессия делегатлари М. С. Горбачев нутқини тингламоқдалар.

ТАСС телефотоси.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг комиссиясида

Арманистон ССРда зилзила оқибатларини тугатиш юзасидан умумиттифоқ миқёсидаги ишларни мувофиқлаштириш ҳамда жабрланганларга ёрдам кўрсатиш учун КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков бошчилигида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг комиссияси тузилди.

Комиссия составида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Н. Н. Слюньков, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, СССР мудофаа министри Д. Т. Язов, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари Ю. П. Баталин ва Л. А. Воронинлар бор.

Комиссия ишга киришди.

(ТАСС).

ОФАТ РЎЙ БЕРГАН РАЙОНДА

8 декабрга ўтар кечаси КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков (комиссия раиси), КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Н. Н. Слюньков, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, СССР мудофаа министри Д. Т. Язов, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари Ю. П. Баталин ва Л. А. Ворониндан иборат КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг комиссияси Москвадан Ереванга жўнаб кетди.

Илгари хабар берилганидек, комиссия умумиттифоқ миқёсида Арманистон ССРда бўлган зилзила оқибатларини тугатиш ишларини мувофиқлаштириб туриш ва жабр кўрганларга ёрдам бериш учун тузилган.

* * *

Комиссия эрталаб Ереванга етиб келди ва офат рўй берган районга жўнаб кетди.

* * *

Шу куниёқ Арманистон Компартияси Марказий Комитетида кенгаш бўлиб ўтди. Кенгашда Арманистон ССРнинг табиий офатдан зарар кўрган районларидаги аҳвол тўғрисидаги ва аҳолига шошилинч ёрдам кўрсатиш, вайрон бўлган саноат корхоналари, социал-маиший объектлар, турар-жой биноларини тиклаш борасидаги чора-тадбирлар ҳақидаги ахборот муҳокама қилинди.

Кенгашда Н. И. Рижков нутқ сўзлади.

(ТАСС).

Нью-Йоркда матбуот конференцияси

НЬЮ-ЙОРК, 8 декабрь. (ТАСС). КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе чоршанба куни кечқурун матбуот конференциясини ўтказди ва қуйидаги баёнотни берди:

Ўртоқ М. С. Горбачевнинг топшириғига биноан шуни маълум қилмоқчиманки, Закавказье республикаларида ғоят оғир оқибатларга олиб келган кучли зилзила бўлди. Дастлабки маълумотларга кўра, Арманистон ССРда минглаб кишилар ҳалок бўлди. Афсуски, маълум сабабларга кўра, ҳозир аниқ рақамни айта олмайман. Катта вайронагарчиликлар юз берди. Бу бахтсизлик арман халқинингтина фожиаси бўлиб қолмай, балки мамлакатимиз барча халқларининг ҳам фожиасидир.

Зарар кўрган кишиларга ёрдам бериш учун фавқулодда чоралар кўрилмоқда. Махсус ҳукумат комиссияси тузилди ва бу комиссияга СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков бошчилик қилмоқда.

Зилзиланинг оғир оқибатларини бартараф этиш учун барча зарур чоралар кўрилаётганлигига қарамай, Михаил Сергеевич Горбачев халқ бошига кулфат тушган мана шу кунларда у ўзини ана шу жойда бўлишини, мана шу ғоят масъулиятли ишга бевосита бошчилик қилишни зарур, деб ҳисоблайди. Шу муносабат билан биз сафаримизни тўхтатишга ва Ватанга қайтишга мажбурмиз.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари иштирокида планлаштирилган Нью-Йоркдаги барча тадбирлар, СССР экспорт товарлари виставкасидан ташқари, бекор қилинади. Виставка бошқача даражада ўтказилади. Куба ва Буюк Британияга қилинадиган визитларга келганда, бу визитлар кейинроқ, мавриди билан ўтказилади.

Пировардида, совет делегацияси номидан ва М. С. Горбачевнинг топшириғига биноан Нью-Йоркнинг барча аҳолисига ғоят самимий миннатдорчилик билдиришга рухсат бергайсиз. Нью-Йорк аҳолиси мана шу бир ярим кун ичида делегациямизга нисбатан ғоят зўр меҳмондўстлик, самимият ва хайрихоҳлик кўрсатди. Мен шаҳар маъмурларига, АҚШ маъмуриятига ҳам миннатдорчилик сўзлари билан мурожаат қиламан.

ҚАРДОШЛАРИМИЗНИ КУЛФАТДА ҚОЛДИРМАЙМИЗ!

Ўзбекистон меҳнаткашлари Арманистонда фалокатли зилзила тўғрисидаги хабарни ўз бошларига тушган кулфатдек қабул қилдилар. Зилзила сабабли одамлар қурбон бўлди. Республикамиз аҳолиси хотирасидан Тошкент, Газли, Наманган областидаги даҳшатли ер ости силкинишлари ҳали ўчгани йўқ, бутун мамлакат оғир кунларда ёрдамга келди. Бутуниттифоқ ҳашари билан уй-жойлар, касалхоналар қурилди, вайронагарчиликлар тикланди.

Қардошларимиз бошига кулфат тушган ҳозирги пайтда Ўзбекистон меҳнат коллективлари, жамоатчилиги, гражданлари ёрдам кўрсатишга, уларга дори-дармонлар, кийим-кечак, озиқ-овқат, уй-жой беришга тайёр эканликларини изҳор этмоқдалар. Дастлабки соатлардаёқ Ўзбекистон Қизил ярим ой жамияти, республика Журналистлар союзи, бир қанча бошқа ташкилотлар зилзиладан азият чекканларга пул ўтказдилар.

(ЎзТАГ).

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Советидан

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Совети 7 декабрь куни Арманистоннинг бир қанча шимолий районларида юз берган ва вайронагарчилик ҳамда одамларнинг ҳалок бўлишига олиб келган зилзила натижасида нобуд бўлган кишиларнинг оилаларига, қариндош-уруғларига ва яқинларига, барча жабрдийдаларга чуқур ҳамдардлик билдирадилар.

Ҳукумат комиссиясига, тегишли министрликлар ва идораларга Арманистон ССРнинг республика органлари билан биргаликда зилзила оқибатларини шошилинч равишда тугатиш ва жабрланганларга ёрдам кўрсатиш учун барча зарур чораларни кўриш топширилди.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ — **СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ** — **СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ**

ҚАЙТА ҚУРИШ ВА ПАРТИЯ АППАРАТИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети XII пленумининг якунларига доир

Жамиятимизни қайта қуриш муваффақияти партиянинг ишига белгиловчи даражада боғлиқдир. Халқ қайта қуришнинг боришини, ўзининг келажакдаги орзу-умидларини партия билан, унинг авангардлик роли кучайиши билан боғламоқда. Шуниси диққатга сазоворки, кейинги вақтларда айни партия фаолиятига ва унинг раҳбарлик ролига доир масалалар жамиятимизнинг диққат марказида турибди. Ҳатто фақат партиянинг ички муаммолари ҳам умумхалқ қизиқишини уйғотмоқда.

Партиянинг раҳбарлик роли хусусидаги ленинча концепцияни қайта тиклаш, партия комитетларининг давлат ва хўжалик органлари ўрнини босишидан, буйруқбозлик усулларидан қатъиян ва узил-кесил воз кечиш тўғрисида гап бораяпти. Партия аппаратини бир вақтнинг ўзида қисқартириб, унинг структурасини ўзгартириш ва иш самарадорлигини ошириш, сайлаб қўйиладиган активларнинг ролини кучайтириш, партия комитетларининг фаолиятида коллегиалликни ривожлантириш борасидаги чора-тадбирлар ҳам мана шунга қаратилгандир.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг шу йил 7 декабрда бўлиб ўтган XII пленуми республика партия органлари аппарати структурасини қайта ташкил этиш ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг комиссияларини тузиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқди. Пленумда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов ахборот берди.

Пленумда қайд этиб ўтилганидек, ушбу масаланинг кўриб чиқилиши партиямиз 1985 йилнинг апрелидан буён олиб бораётган ва халқ лўнда қилиб қайта қуриш деб атаётган ўша кўп қиррали ўзгартирувчилик ишлари билан чамбарчас боғлангандир. КПСС ва унинг Марказий Комитетининг бутун новаторлик фаолияти воқеликни, тақдирга дахлдор катта-катта қарорларни чуқур таҳлил этишнинг, жамиятимизни революцион тарзда янгилаш борасидаги зўр ҳаракатларнинг яққол намунасидир. XXVII съезд, XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси, шунингдек партия Марказий Комитетининг бу даврда ўтган пленумлари бу фаолиятнинг чинакам тарихий босқичлари бўлиб қолди.

Иқтисодий ва социал турмушдаги, кадрлар сиёсатидаги катта ўзгаришлар ленинча принциплар асосида амалга оширилмоқда. КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил ноябрь пленуми маъқуллаган ва СССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўн иккинчи сессияси қабул қилган қонунлар совет жамиятини демократиялаш, советларнинг тўла ҳокимиятини таъминлаш ва социалистик ҳуқуқий давлатни барпо этиш йўлида катта қадам қўйилганлигини билдиради. Янги ва дадил назарий фикрлар ғоят буюк миқёсдаги амалий ишларда мужассамлашмоқда.

Умуман мамлакатда бўлгани каби Ўзбекистонда ҳам турмушнинг барча томонларини янгилашга доир кўп томонлама ишлар ўтказилмоқда. Бошқаришни қайта қуришнинг бош схемаси рўёбга чиқарилмоқда. Республика органлари билан уларнинг жойлардаги бўлинмаларининг тарқоқлигини ҳамда улар бир-бирини такрорлашини бартараф этиш чоралари амалга оширилди. Натижада министрликлар ва идораларнинг сони 50 тадан 34 тагача, бошқарувнинг ўрта бўғини 130 тага қисқартирилди, маъмурий бошқарув ходимлари сони 30 минг киши камайтирилди.

Бир қанча шаҳарлар, районлар, областларни маъмурий территориал жиҳатдан йириклаштириш борасидаги чора-тадбирлар ҳам бошқарувни рационаллаштиришга, куч ва маблағларни социал-иқтисодий ривожланиш истиқбол вазифаларини ҳал этишга жамлашга бўйсундирилган республиканинг партия, совет ва хўжалик органлари корхоналар, ташкилотлар, хўжаликларни хўжалик ҳисоби, ўзини-ўзи пул билан таъминлаш принципларига ўтказиш юзасидан аниқ мақсадни кўзлаб иш олиб бормоқдалар, коллектив пудрат,

(Давоми учинчи бетда).

М. С. ГОРБАЧЕВнинг

Бирлашган Миллатлар Ташкилотида сўзлаган нутқи

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Танлаб олиш эркинлиги принципи мажбурийлиги ҳам бизга равшан. Бу принципни эътироф қилмаслик бутун инсоният учун жуда оғир оқибатларни келтириб чиқариши мумкин.

Қандай баҳона билан бўлмасин, қандай сўзлар билан ниқобланмасин, халқларнинг бу ҳуқуқини инкор қилиш — ҳатто эришишга муваффақ бўлинган мўртроқ мувозанатга ҳам тажовуз қилиш демакдир. Танлаш эркинлиги ялпи принцип бўлиб, истисноларни билмаслиги керак.

Бу принципнинг қатъийлиги тўғрисидаги хулосага биз шунчаки яхши ният билангина келганимиз йўқ. Замонамизнинг объектив жараёнларини холисона таҳлил этиш ҳам бизни шу хулосага олиб келди.

Турли мамлакатлар ижтимоий тараққиётининг ошиб бораётган **кўп вариантлилиги** шу жараёнларнинг тобора сезиларли белгиси бўлиб қолмоқда. Бу гап капиталистик системага ҳам, социалистик системага ҳам тааллуқлидир.

Кейинги ўн йилликларда миллий-озодлик ҳаракатларидан ўсиб чиққан ижтимоий-сиёсий структураларнинг хилма-хиллиги ҳам шундан далолат беради.

Бу объектив факт эса бошқаларнинг қарашларига ва позицияларига ҳурматни, сабр-тоқатни, ўзга вариантни албатта ёмон ёки душман деб ҳисобламасликка тайёрликни, турлича бўлганда ҳам ва бир-бирининг ҳамма фикрларига қўшилмаганда ҳам ёнма-ён яшашни ўрганиш қобилиятини тақозо этади.

Дунёнинг ранг-баранглиги ўзини-ўзи қарор топтириши теварак-атрофдагиларга кибр-ҳаво билан назар ташлаш ва уларга «ўз» демократиясини ўргатиш йўлидаги уринишларни асоссиз қилиб қўяди. «Экспорт ижросидаги» демократик қадриятлар кўпинча жуда тез қадрсизланиб бораётганлиги ҳақида гапирмаса ҳам бўлади.

Хуллас, гап кўп хиллиликнинг бирлиги ҳақида бормоқда. Агар биз шуни сиёсий жиҳатдан қайд этсак, агар танлаш эркинлигига содиқлигимизни тасдиқласак, у ҳолда баъзи бировлар «тангрининг иродаси билан» ерда яшаяпти-ю, баъзи бировлар бу ерга мутлақо тасодифан келиб қолган, деган тасаввурлар ҳам барҳам топади.

Бундай комплексдан халос бўлиш ва ўз сиёсий йўлини шунга мувофиқ равишда қуриш пайти келди. Шунда дунёнинг бирлигини мустаҳкамлаш истиқболлари ҳам очилади.

Давлатлараро муносабатларни мафкурадан халос этиш янги босқичнинг талаби бўлиб қолди. Биз ўз эътиқодларимиздан, ўз фалсафамиздан, анъаналаримиздан воз кечмаймиз, ҳеч кимни ўз эътиқодлари, ўз фалсафаси, анъаналаридан воз кечишга даъват қилмаймиз.

Аммо биз ўз қадриятларимиз доирасида ўралашиб қолмоқчи ҳам эмасмиз. Бундай ўралашиб қолиш маънавий қашшоқликка олиб борган бўлур эди, чунки бу ҳар бир миллат мустақил яратаётган жамики ноёб қадриятларни баҳам кўришдек қудратли тараққиёт омилидан воз кечишни билдирган бўлур эди.

Мана шундай баҳам кўриш давомида ҳар бир мамлакат ўз тузумининг, ўз турмуш тарзининг, ўз қадриятларининг афзаллигини сўзда ва ташвиқот воситаси билангина эмас, балки амалий ишлар билан исботлайверсин.

Мана бу идеологияларнинг ҳалол кураши бўлади. Аммо бу кураш давлатлар ўртасидаги ўзаро муносабатларга кўчирилмаслиги керак. Акс ҳолда биз жаҳоншумул муаммоларнинг биронтасини ҳам ҳал қила олмаймиз:

Халқлар ўртасида ўзаро манфаатли ва тенг ҳуқуқли кенг ҳамкорликни йўлга қўя олмаймиз;

фан-техника революцияси ютуқларидан оқилона фойдалана олмаймиз;

дунёдаги хўжалик алоқаларини ўзгартира олмаймиз ва атроф-муҳитни муҳофаза қила олмаймиз;

заиф ривожланганликни бартараф қила олмаймиз, очлик, касалликлар, саводсизликни, бошқа оммавий кулфатларни тугата олмаймиз;

у ҳолда биз ядро уруши хавфини ва милитаризмни тугатишга ҳам муваффақ бўла олмаймиз, албатта.

XXI аср бўсағасидаги дунёнинг қонуниятлари тўғрисида бизнинг фикр-ўйларимиз мана шулардан иборат.

Биз бу фикр-ўйларни шак-шубҳасиз ҳақиқат деб даъво қилмоқчи эмасмиз, албатта. Бироқ биз ўтмишдаги ва янги вужудга келаётган реалликларни қатъий таҳлил этиб **умумбашарий ғоянинг** марказдан қочувчи сон-саноқсиз кучлардан **устунлигига** эришиш, эҳтимолки, коинотда якка-ю-ягона бўлган цивилизациянинг ҳаёт қобилиятини сақлаб қолишга эришиш йўлини айни мана шу ёндашувлар асосида биргаликда излаш керак, деган хулосага келдик.

Бу ўринда муайян баландпарвозликка, дунёдаги ижтимоий онгнинг имкониятларини, етуклигини бўрттириб кўрсатишга йўл қўйилаётгани йўқми? Биз бундай шубҳа-гумонлар ва саволларни ўз уйимизда ҳам, Ғарбдаги баъзи музокарадошлардан ҳам эшитяпмиз.

Биз реалликлардан ажралиб қолмаётганимизга аминман.

Ҳозир дунёда **тинч даврга қадам қўйишга** у ёки бу тарзда ундаётган кучлар таркиб топди. Халқлар, кенг жамоатчилик доиралари ҳақиқатан ҳам ишларнинг аҳволини яхшилаш сари ўзгартиришни астойдил истайдилар, ҳамкорлик қилишни ўрганишни хоҳлайдилар.

Бундай майллар нақадар кучлилиги баъзан, ҳатто кишини ҳайратга солади. Бинобарин, бундай кайфиятлар кучайиб, сиёсатга айланаётганлиги муҳимдир.

Фалсафий ёндашувлардаги ва сиёсий муносабатлардаги ўзгартишлар — жаҳон миқёсидаги объектив жараёнларга таяниб, давлатлар ўртасида янги муносабатлар ўрнатишга қаратилган куч-ғайратларга янги омил бахш этиш учун салмоқли шарт-шароитдир.

Ҳатто ўтмишдаги фаолияти «совуқ уруш» билан, баъзан, унинг энг кескин босқичлари билан боғлиқ бўлган сиёсатчилар ҳам тегишли хулосаларни чиқариб олмоқдалар. Ўша замонлардаги сийқа фикрлардан, тажрибадан воз кечиш уларга айниқса қийин.

Модомики, ҳатто улар ҳам шундай бурилиш қилаётган эканлар, янги авлодларнинг келиши билан имкониятлар янада кўпайиши равшан.

Хуллас, тинч давр зарурлиги тушунчаси ўзига йўл очиб бормоқда ва ҳукмрон тенденция бўлиб қолмоқда. Натижада халқаро вазиятни соғломлаштириш ва қуролсизланиш ишида дастлабки амалий қадамларни ҳам қўйиш имконияти туғилди.

Амалий соҳада бундан қандай хулоса келиб чиқади? Ҳозиргача орттирилган ижобий тажрибадан воз кечмай, кейинги йилларда эришилган, биргаликдаги куч-ғайратлар билан вужудга келтирилган жамики яхши жиҳатларни олға силжитиш табиий ва оқилона иш бўлур эди.

Мен ядро қуроли, оддий қурол-яроғлар, химиявий қурол муаммолари хусусидаги музокара жараёнини, маҳаллий можароларни тўхтатишга сиёсий ёндашувларни излашни назарда тутаяпман.

Ўз-ўзидан равшанки, биринчи галда мухолифликка эмас, балки муаммоларнинг моҳиятига, бир-бирини айблашга эмас, балки амалий мулоҳазаларни ўртоқлашишга қаратилган тобора жадал, янада ошкора сиёсий мулоқотни назарда тутаяпман. Сиёсий мулоқот бўлмаса, музокара жараёни илгари силжимайди.

Бизнинг фикримизча, яқин ва бирмунча олис келажакнинг анчагина умидбахш истиқболлари бор.

Бизнинг АҚШ билан муносабатларимиз нақадар ўзгарганига назар ташланг. Оз-оздан ҳамжиҳатлик вужудга кела бошлади, ишонч элементлари пайдо бўлди, бусиз сиёсатда илгари силжиш жуда қийин.

Мазкур элементлар Европада бундан ҳам кўп. Хельсинки жараёни буюк жараён. Менинг фикримча, бу жараён тўла-тўкис ўз кучида қолади. Унинг ҳамма жиҳатларини, ҳам фалсафий, ҳам сиёсий, ҳам амалий жиҳатларини сақлаб қолиш ва чуқурлаштириш зарур, аммо бунда янги вазиятларни эътиборга олиш керак.

Ҳозирги реалликка кўра, халқаро жараённинг нормал ва ижобий боришини таъминлайдиган мулоқот дунёдаги барча мамлакатлар ва регионларнинг: Ҳиндистон, Хитой, Япония, Бразилия каби катта мамлакатларнинг ҳам, бошқа йирик, ўртача, кичик мамлакатларнинг ҳам доимий ва фаол иштирокига муҳтож.

Мен — сиёсий мулоқотни узлуксиз тус олдириш тарафдориман, унинг мазмундор характери тарафдориман, халқаро муҳитни яхшилаш учун зарур бўлган сиёсий шарт-шароитлар мустаҳкамланиши тарафдориман. Шунда кўпгина муаммоларнинг амалий ҳал этилиши ҳам осонлашади. Бу — қийин иш, аммо айни шу йўлдан боравериш зарур.

Дунёнинг тобора кўпроқ бирлашуви йўлидаги ҳаракатда ҳамма қатнашиши керак. Ҳозир бу айниқса муҳимдир. Чунки, дунёнинг бирдамлигини, халқаро муносабатларнинг барқарорлиги ва изчил характерини таъминлаш йўллари тўғрисидаги масала кун тартибига қўйилаётган жуда муҳим пайт бошланмоқда.

Ҳолбуки, ажнабий давлат ва сиёсат арбоблари билан суҳбатлашганимда — мен икки юздан кўпроқ мана шундай суҳбат ўтказдим — баъзан уларнинг мана шу бениҳоя масъулиятли босқичда бирон-бир сабабга кўра улар жаҳон сиёсатининг асосий масалаларидан бирмунча четда қолаётганликларидан афсусланаётганликларини сезиб қолдим.

Бунга ҳеч ким рози бўлишни хоҳламаслиги табиий ва тўғридир.

Модомики, биз битта яхлит цивилизациянинг турлича бўлса ҳам қисмлари эканмиз, модомики биз ҳозирги дунёнинг ўзаро боғлиқлигини тушуниб турган эканмиз, бу нарса сиёсатда, халқаро муносабатларни уйғунлаштириш борасидаги амалий куч-ғайратларда ҳам тобора кўпроқ сезилиб туриши керак. Эҳтимол, бу ўринда, «қайта қуриш» ибораси унчалик тўғри келмас, аммо мен ҳақиқатан ҳам **янги халқаро муносабатлар** зарурлигини таъкидлайман.

Замон, ҳозирги дунёнинг ҳақиқий аҳволи мулоқотни ва музокара жараёнини **интернационаллаштиришга** асосий эътибор беришни талаб қилаётганлигига ишончим комил.

Бу кейинги вақтларда кучайиб бораётган жаҳон жараёнларини ўрганиш ва жаҳон сиёсатида қатнашиш натижасида биз чиқарган **энг асосий, умумлашма хулосадир.**

II.

Ана шу конкрет тарихий вазиятда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг янги роли тўғрисидаги масала кўндаланг бўлади.

Назаримизда давлатларнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотидек ноёб ҳамжамиятга ўз муносабатини муайян тарзда қайта идрок этиш зарурати бор, БМТсиз эндиликда жаҳон сиёсатини тасаввур этиб бўлмайди.

Сўнгги вақтда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тинчликпарварлик ролининг активлашуви БМТ даврнинг даҳшатли синовларига бардош беришда ўз аъзоларига ёрдам беришга, муносабатларни одамийлаштириш йўлидан боришга қодир эканлигини намойиш этди.

Афсуски, БМТ тузилиши биланоқ «совуқ уруш» тазйиқига дуч келди. Шундан кейин у кўп йиллар мобайнида тарғибот жанглари ва сиёсий мухолифлик майдонига айланиб қолди.

Майли, бунда ким кўпроқ ва ким камроқ айбдорлиги хусусида тарихчилар баҳслашаверишсин. Сиёсатчилар эса Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тарихидаги ана шу боб сабоқларини ўзлаштириб олишлари керак, чунки ўша кезлар БМТ ўзининг моҳияти ва вазифасига зид аҳволга тушиб қолган эди.

Жуда аччиқ ва муҳим сабоқлардан бири — бой берилган имкониятларнинг жуда узун рўйхатидир. Бунинг оқибатида муайян босқичда БМТнинг обрўси тушди, бу ташкилот ҳаракат қилишга нечоғлик зўр бериб уринмасин, самара бўлмади.

БМТ ролининг қайта тикланиши халқаро иқлимнинг яхшиланиши билан боғлиқлиги ниҳоятда эътиборлидир.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти турли давлатларнинг манфаатларини бамисоли ўзида мужассам этгандир ва у ана шу давлатларнинг икки томонлама куч-ғайратларини, регионлар ва кенг қамровли куч-ғайратларни умумий оқимга бирлаштира оладиган ягона ташкилотдир.

Унинг олдида барча соҳаларда янги имкониятлар очилмоқда, бу ҳарбий-сиёсий, иқтисодий, илмий-техникавий, экологик ва гуманитар имкониятлар бўлиб, улар БМТ вазифасига кириши табиийдир.

Лоақал **тараққиёт муаммосини** олиб кўрайлик, у чинакамига умумбашарий муаммодир. «Учинчи дунё»нинг бир қанча районларидаги ўн миллионлаб одамларнинг яшаш шароити бутун инсоният учун хавфли бўлиб қолмоқда.

Жаҳон иқтисодий алоқаларининг Шимол-Жануб, Шарқ-Ғарб, Жануб-Жануб, Жануб-Шарқ, Шарқ-Шарқ сингари асосий йўналишларида шундай бош тугунлар пайдо бўлдики, бу тугунларни бирон-бир биқиқ уюшмалар ҳам, давлатларнинг регионал ҳамжамиятлари қанчалик аҳамиятли бўлмасин — улар ҳам еча олмайдилар.

Бу ўринда куч-ғайратларни бирлаштириш лозим, мамлакатлар барча группаларининг манфаатларини ҳисобга олиш керак. Буни эса фақат БМТдек ташкилот таъминлашга қодирдир.

Ташқи қарз энг ўткир муаммолардан биридир.

Шуни унутмаслигимиз керакки, ривожланаётган дунё мустамлакачилик даврида сон-саноқсиз талофотлар ва қурбонлар эвазига жаҳон ҳамжамияти анчагина қисмининг гуллаб-яшнашига имконият яратди. Эндиликда ана шу дунёнинг жаҳон моддий тараққиётига тарихий ва фожиали ҳисса қўшиш давомида чеккан маҳрумликларининг ўрнини қоплаш пайти келди.

Масалани ҳал этишнинг йўли **интернационал ёндашувда** ҳамдир, биз бунга аминмиз.

Аҳволга рўй-рост назар ташлайдиган бўлсак, шуни тан олиш кераккки, тўпланиб қолган қарзни тўлаб бўлмайди, дастлабки шартларда ундириб ҳам бўлмайди.

Совет Иттифоқи жуда кам тараққий этган мамлакатлар қарзини тўлаш муддатини узоқ вақтга — юз йилга қадар суришга, бир қанча ҳолларда эса қарздан батамом кечиб юборишга тайёрдир.

Бошқа ривожланаётган мамлакатларга келганда қуйидагиларни кўриб чиқишни таклиф этамиз:

— ҳар бир мамлакатнинг иқтисодий ривожланиш кўрсаткичларига қараб уларнинг расмий қарзи юзасидан тўловларни чеклаш ёки тўловларнинг анча қисми учун узоқ муҳлат бериш;

— БМТнинг савдо ва тараққиёт конференциясининг савдо сотиқ банкларидан қарзларини қисқартириш тўғрисидаги мурожаатини қўллаб-қувватлаш;

— «учинчи дунё» қарзларини тартибга солишнинг бозор механизмини ҳукуматлар томонидан қўллаб-қувватланишини таъминлаш, шу жумладан қарзларни қисман чегириш билан сотиб оладиган махсус халқаро муассасани ташкил этиш.

Совет Иттифоқи кўп томонлама анжуманларда, шу жумладан БМТ ҳомийлигида ўтказиладиган қарздор мамлакатлар ҳукуматлари ва қарз берган мамлакатлар ҳукуматлари бошлиқларининг маслаҳатлашувларида, шу жумладан қарз танглигини бартараф этиш йўлларини батафсил муҳокама қилиш тарафдоридир.

Халқаро иқтисодий хавфсизликни қуролсизланиш билан бир қаторда **жаҳондаги экологик хавф-хатарни белгиламасдан туриб** тасаввур этиб бўлмайди. Бир қанча регионлардаги экологик вазият даҳшатлидир.

1992 йилда БМТ доирасида атроф-муҳит хусусида конференция чақириш режалаштирилган. Биз бу қарорни маъқуллаймиз ва ушбу анжуман муаммо миқёсига яраша натижалар беришига тайёргарлик кўрмоқдамиз.

Аммо вақт кутиб турмайди. Турли мамлакатларда анчагина ишлар қилинмоқда. Мен бу ўринда қуролсизланиш жараёнида, аввало, албатта — ядровий қуролсизланиш жараёнида экологик қайта тикланиш учун қандай имкониятлар очилишини яна бир карра алоҳида таъкидлаб ўтишни истар эдим, холос.

Келинг, яна бир масала хусусида ўйлаб кўрайлик: БМТ ҳузурида шошилинч экологик ёрдам маркази тузиш керак эмасмикан? Бу марказ вазифаси экологик вазият кескин ёмонлашган районларга зудлик билан мутахассисларнинг халқаро группаларини юборишдан иборат бўлур эди.

Совет Иттифоқи фақат табиатнинг ҳолатини назорат қилиш билан шуғулланадиган халқаро космик лаборатория ёки учувчи бошқарадиган орбитал станцияни барпо этишда ҳамкорлик қилишга тайёрдир.

Космосни ўзлаштиришда бўлажак космик индустриянинг қиёфаси тобора аниқравшан кўринмоқда.

Совет Иттифоқининг позицияси маълум: космосдаги фаолият у ерга қурол билан чиқишни мустасно этиш керак. Бунинг учун эса ҳуқуқий негиз ҳам зарур. 1967 йилги шартнома ва бошқа битимлар ана шундай негизнинг пойдеворидир.

Аммо эндиликда космосда тинчлик мақсадидаги ишнинг кенг қамровли режимини ишлаб чиқиш зарурати етилди. Режимга риоя этиш устидан назорат эса жаҳон космик ташкилотининг иши бўлур эди.

Биз ана шундай ташкилот тузиш тўғрисидаги таклифни бир неча бор айтдик. Биз ана шундай ташкилот системасига ўзимизнинг Красноярск шаҳридаги радиолокация станциямизни қўшишга ҳам тайёрмиз. Ушбу станцияни СССР Фанлар академиясига ўтказиш ҳақида қарор ҳам қабул қилинди.

Совет олимлари чет эллик ҳамкасбларини қабул қилиб, улар билан биргаликда мазкур станцияни тинч мақсадларда ҳамкорлик қилишнинг халқаро марказига айлантириш учун қайтадан жиҳозлаш, айрим воситалар ва иншоотларни бузиб ташлаш ва қайта қуриш, шунингдек, етишмай турган ускуналарни ўрнатиш масалаларини муҳокама қилишга тайёрдирлар.

Ана шу система БМТ ҳомийлигида ишлаши мумкин бўлур эди.

Бутун дунё Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг, унинг Бош секретари Перес де Куэльярнинг ва у юборган вакилларнинг **регионлардаги тугунларни** ечиш юзасидан куч-ғайратларини қутламоқда.

Ана шу мавзу хусусида бирмунча тўхтаб ўтишга ижозат берсангиз.

Хемингуэй ўзининг машҳур романига эпиграф қилиб олган инглиз шоирининг мисраларини бироз ўзгартириб: ҳар бир регионнинг можаро қўнғироғи ҳаммамизнинг дилимизни ўртайди, демоқчиман.

Бу можаролар «учинчи дунё»да содир бўлаётгани учун ҳам бу, айниқса, тўғридир, чунки бу дунёда ана шу можароларсиз ҳам кенг миқёсли кулфатлар ва муаммолар тўлиб-тошиб турибдики, бу ҳаммамизни ташвишга солмаслиги мумкин эмас.

1988 йилда бу борадаги муштарак ташвишларимизда умид учқуни пайдо бўлди. Бу учқун деярли барча регионал тангликларга тааллуқлидир ва айрим жойларда силжишлар бўлди. Биз бу силжишларни қутлаймиз. Имкониятимизга қараб уларга ёрдамлашдик.

Фақат Афғонистон хусусида алоҳида тўхталаман.

Женева битимларининг принципиал ва амалий аҳамиятига бутун жаҳонда юксак баҳо берилган эди, мазкур битимлар шу йилнинг ўзидаёқ можарони батамом бартараф этиш имкониятини берар эди. Лекин бундай бўлмади.

Бу нохуш ҳол қуйидаги кўҳна Рим ҳикматининг сиёсий, юридик ва маънавий аҳамиятини яна бир карра эслатади.

Pacta sunt serbanda!

— Шартномалар бажарилиши керак!

Бирон-бир киши шанига таъна айтиш учун ушбу минбардан фойдаланмоқчи эмасман.

Аммо, назаримизда, БМТ компетенцияси доирасида Бош Ассамблея ноябрь резолюциясини айрим конкрет тадбирлар билан тўлдириш мумкин бўлур эди.

Резолюция ибораси билан айтганда, — «афғонларнинг ўзи кенг негиздаги ҳукумат тўғрисидаги масалани кенг қамровли ҳал этилишига зудлик билан эришиш учун», қуйидагиларни амалга ошириш керак:

— 1989 йилнинг биринчи январидан бошлаб батамом ва ҳамма ерда ўқ узишни ва барча ҳужум операцияларини ёки ўққа тутишларни тўхтатиш, бунда музокаралар бўлаётган вақтда бир-бирига қарши бўлган афғон гуруҳлари ўзи эгаллаган территорияларни қўлида асраб, бу территорияларни назорат қилиб туради;

— шунга боғлиқ ҳолда, ўша кундан бошлаб барча душман томонларга қурол-яроғ етказиб бериш тўхтатилади;

— Бош Ассамблея резолюциясида назарда тутилаётган кенг негиздаги ҳукумат тузилаётган даврда, Кобулга ва мамлакатнинг бошқа стратегик марказларига БМТнинг тинчликни сақлаш кучлари контингенти юборилади;

— биз, БМТ Бош секретарига Афғонистоннинг мустақиллиги ва уни демилитаризация қилиш юзасидан халқаро конференция ўтказиш тўғрисидаги фикрнинг тезроқ амалга оширилишига ёрдам беришни сўраб мурожаат қиламиз.

Биз бундан буён ҳам уруш оқибатларини тугатишга жуда фаоллик билан ёрдам берамиз, бу ишда БМТ билан ҳам, икки томонлама негизда ҳам ҳамкорлик қилишга тайёрмиз.

БМТ ҳомийлигида Афғонистонни қайта тиклашга ёрдам бериш учун кўнгилли халқаро тинчлик корпуси тузиш тўғрисидаги таклифни қўллаб-қувватлаймиз.

Регионал можароларни бартараф этиш муаммоси муносабати билан яқинда содир бўлган мазкур сессия иши билан боғлиқ жиддий кўнгилсизлик хусусида ўз мулоҳазаларимни айтмай ўтолмайман.

БМТ ҳузурида доимий вакил статусига эга бўлган ташкилот вакилини Қўшма Штатларнинг маъмурлари Бош Ассамблеяда сўзга чиқиш учун Нью-Йоркка келишига ижозат бермадилар. Гап Ясир Арафат тўғрисида бормоқда.

Бу кўнгилсиз ҳол, Фаластин озодлик ташкилоти БМТ Хавфсизлик Кенгаши иштирокида Яқин Шарқ тугунини ечиш йўлини қидиришни енгиллаштирадиган муҳим амалий тадбирни кўрган бир пайтда содир бўлди.

Бу кўнгилсиз воқеа бир қанча ҳолларда СССРнинг ва АҚШнинг кўмагида регионлардаги бошқа можароларни сиёсий йўл билан бартараф этишнинг ижобий тенденциялари кўзга чалинган бир пайтда содир бўлди.

Биз юз берган ана шу воқеа хусусида чуқур таассуф билдирамиз ва Фаластин озодлик ташкилоти билан бирдамлигимизни изҳор этамиз.

Жаноблар! Кенг қамровли халқаро хавфсизлик концепцияси БМТ Устави принципларига асослангандир ва **халқаро ҳуқуқнинг** барча давлатлар учун мажбурий эканлигига таянади.

Халқаро муносабатларда қурол ишлатмасликка даъват этар эканмиз, пайдо бўлаётган муаммоларни ҳал этишда сиёсий-ҳуқуқий методларнинг устун чиқишини истаймиз.

Ўзининг ташқи сиёсий фаолиятини ҳуқуққа бўйсундирган ҳуқуқий давлатларнинг жаҳон ҳамжамияти — бизнинг идеалимиздир.

БМТ доирасида халқаро ҳуқуқ принциплари ва нормаларини бир хил тушуниш, янги шароитларни ҳисобга олиб, уларни кодификациялаш тўғрисида аҳдлашувга эришиш, шунингдек, ҳамкорликнинг янги соҳалари учун ҳуқуқий нормаларни ишлаб чиқиш ана шу идеалга эришишга ёрдам берган бўлур эди. Ядро асри шароитида халқаро ҳуқуқнинг таъсирчанлиги ижро этишга мажбур қилишга эмас, балки давлатлар манфаатларининг мувозанатини акс эттирадиган нормаларга асосланиши керак. Тақдирнинг объектив муштараклигини тобора кўпроқ англаб олиш билан бир қаторда бу ҳар бир давлат ўзини халқаро ҳуқуқ билан чеклашидан ҳақиқий манфаатдор қилган бўлур эди.

Халқаро муносабатларни демократиялаш — бу халқаро ҳамжамият жами аъзоларининг муаммоларини ҳал этишни имкони бор даражада интернационаллашгина эмас. Бу ана шу муносабатларга **инсонпарварлик бахш этиш** ҳамдир. Агар ҳамма нарсанинг марказида одам, унинг ўй ташвишлари, ҳуқуқ ва эркинликлари турсагина халқаро алоқалар халқларнинг асл манфаатларини тўла акс эттиради ва бу халқларнинг муштарак хавфсизлигига ишончли хизмат қилади.

Шу муносабат билан мен бундан 40 йил муқаддам, 1948 йилнинг 10 декабрида қабул қилинган инсон ҳуқуқлари ялпи декларациясининг аҳамиятига берилаётган юксак баҳоларга ўз мамлакатим овозини ҳам қўшишни истар эдим.

Бу ҳужжат ҳозир ҳам актуалдир. Унда ҳам БМТ мақсадлари ва вазифаларининг универсал характери акс этган. Декларация юбилейини нишонлашнинг давлат учун энг мақбул усули — ўз хонадонида ўз гражданларининг ҳуқуқларига риоя этилиши ва бу ҳуқуқларни ҳимоя қилиш шароитларини яхшилашдан иборат. Бу борада сўнгги вақтда қандай тадбирлар кўрганлигимизни сизларга айтишдан илгари мен қуйидагиларни таъкидлашни истар эдим:

Мамлакатимиз чинакам революцион юксалишни бошидан кечирмоқда. Қайта қуриш жараёни жадаллашиб бормоқда. Биз ишни қайта қуришнинг назарий концепциясини ишлаб чиқишдан бошлаган эдик. Муаммоларнинг характери ва миқёсларига баҳо бериш, ўтмиш сабоқларини идрок этиш ва буни сиёсий хулосалар ва программалар тарзида ифодалаш лозим эди. Бу иш қилинди.

Назарий иш, содир бўлаётган воқеаларни қайта идрок этиш, сиёсий позицияларни ойдинлаштириш, бойитиш ва тузатиш тугагани йўқ. Бу жараён давом этмоқда.

Аммо ишни худди ана шу умумий концепциядан бошлаш принципиал жиҳатдан муҳим эди, эндиликда, ўтган йиллар тажрибаси тасдиқлаб турганидек, ана шу концепция умуман тўғри бўлиб чиқди ва бундан бошқа йўл йўқ.

Жамиятни қайта қуриш планларини амалга оширишга жалб этиш учун амалда уни демократиялаш талаб этилди. Демократиялаш белгиси остида эндиликда қайта қуриш сиёсатни ҳам, экономика ва маънавий ҳаётни ҳам, идеологияни ҳам қамраб олди. Биз туб иқтисодий ислоҳотни авж олдирдик. Тажриба тўпладик. Янги йилдан бошлаб бутун халқ хўжалигини ишнинг янги формалари ва методларига ўтказамиз. Айни вақтда бу ишлаб чиқариш муносабатларини ҳам тубдан қайта тузилишини ва социалистик мулкчилик замиридаги жуда катта потенциалнинг рўёбга чиқишини англатади.

Ана шундай дадил революцион ўзгаришларга киришар эканмиз, хатолар ҳам бўлишини, қаршиликка ҳам учрашимизни, янгилик янги муаммоларни туғдиришини англаб турардик, айрим бўғинларда ғовлар пайдо бўлиши мумкинлигини ҳам назарда тутдик. Аммо, ҳокимият ва бошқарув бутун системасининг туб демократик ислоҳоти қайта қуришнинг умумий жараёни муттасил олға бориши ва куч-қувватга тўлиб бораверишининг кафолотидир.

СССР Олий Совети яқинда Конституцияга тузатишлар тўғрисида қарорлар қабул қилиши, сайлов ҳақидаги Қонун қабул қилиниши билан биз сиёсий ислоҳот жараёнининг биринчи босқичини якунладик.

Танаффуссиз ислоҳотнинг иккинчи босқичига ўтдик, марказ ва республикалар ўртасидаги ўзаро алоқаларни пухталаш, улуғ революция васият қилганидек, ленинча интернационализм принциплари асосида миллатлараро муносабатларни тартибга солиш ва айни вақтда жойлардаги Советлар ҳокимиятини қайта тузиш бу босқичнинг энг муҳим вазифасидир.

Биз жуда катта ишларни амалга оширишимиз керак. Айни вақтда жуда йирик вазифаларни ҳал этиш лозим. Кўнглимиз ишончга тўлиб турибди. Ихтиёримизда, назария ҳам, сиёсат ҳам бор, қайта қуришнинг авангард кучи бўлган партия ҳам бор, партиямиз янги вазифалар ва бутун жамиятдаги туб ўзгаришларга мувофиқ ўзини қайта қурмоқда. Энг асосийси улуғ Ватанимиздаги барча халқлар ва гражданларнинг барча авлодлари қайта қуришни маъқулламоқдалар. Биз ҳуқуқий социалистик давлат бунёд этиш ишига асосли равишда киришдик. Қонунларнинг бутун бир янги туркуми тайёрлаб қўйилди ёки уларни тайёрлаш ниҳоясига етмоқда.

Бу қонунларнинг кўпи 1989 йилдаёқ амал қила бошлайди ва биз улар инсон ҳуқуқларини таъминлаш нуқтаи назаридан энг юксак мезонларга жавоб беради, деб ўйлаймиз. Совет демократияси мустаҳкам норматив негизга эга бўлади. Бу ўринда гап виждон эркинлиги, ошкоралик, жамоатчилик бирлашмалари ва ташкилотлари тўғрисидаги қонунлар ва бошқа кўпгина актлар хусусида бормоқда.

Қамоқхоналарда ўзининг сиёсий ва диний эътиқодлари учун жазоланган одамлар йўқ.

Янги Қонунларнинг лойиҳаларига ана шундай сабабларга кўра таъқиб этишнинг барча шаклларини истисно этадиган қўшимча кафолотларни киритиш мўлжалланмоқда.

Равшанки, бу ҳақиқатан ҳам жиноий жавобгар бўлган ёки давлат жинояти қилган (жосуслик, қўпорувчилик, терроризм ва бошқалар) кишиларга, қандай сиёсий қарашларда бўлишларидан қатъи назар, уларга дахлдор эмас.

Жиноят кодексига киритиладиган ўзгаришлар лойиҳаси тахт қилиб қўйилди ва ўз навбатини кутмоқда. Жумладан, олий жазо чорасини қўлланиш билан боғлиқ бўлган моддалар ҳам қайта кўриб чиқилмоқда.

Мамлакатдан кетиш ва мамлакатга келиш муаммоси, чунончи, қариндош-уруғлар билан қўшилиш учун чет элга кетиш масаласи инсонпарварлик руҳида ҳал этилмоқда.

Маълумки, рад жавобининг сабабларидан бири гражданларнинг сирлардан боҳабарлигидир. Бундан буён сирлардан хабардор бўлишнинг қатъий асосланган муддатлари жорий этилмоқда. Тегишли муассаса ёки корхонага ишга кираётган ҳар бир одам ана шу қоидадан хабардор этилади. Ўртада пайдо бўладиган баҳслар қонун йўли билан шикоят аризаси бериб ҳал этилиши мумкин.

Шундай қилиб, «рад жавоби олганлар» муаммоси бартараф этилади.

Биз Совет Иттифоқининг БМТ ҳузуридаги инсон ҳуқуқлари юзасидан назорат механизмларида ва Умумевропа жараёни доирасидаги иштирокини кенгайтириш ниятидамиз. Биз Гаагадаги халқаро суднинг инсон ҳуқуқлари соҳасидаги битимларни талқин этиш ва қўллашга оид юрисдикцияси барча давлатлар учун мажбурий бўлиши лозим, деб ҳисоблаймиз. Совет Иттифоқи учун эшиттиришлар олиб бораётган барча чет эл радиостанцияларининг овози бўғилмаётганлигини ҳам Хельсинки жараёнининг шарофати, деб ҳисоблаймиз.

Умуман маслагимиз мана бундай: сиёсий муаммолар фақат сиёсий воситалар билан, инсон муаммолари фақат инсонпарварлик воситалари билан ҳал этилиши керак.

III.

Энди энг муҳим масала — **қуролсизланиш ҳақида** гапирмоқчиман. Қуролсизланиш бўлмаса келгуси асрнинг биронта муаммосини ҳал этиб бўлмайди.

Қуролланиш пойгаси ва тафаккурнинг ҳарбийлашуви халқаро тараққиётни ҳамда алоқани издан чиқариб юборди.

Совет Иттифоқи 1986 йил 15 январда ядросиз дунё барпо этиш программасини таклиф этганлиги маълум. Бу программанинг амалий музокара позицияларида мужассамлашуви ҳозиргача ўзининг моддий самараларини берди.

Ўртача ва камроқ олислик ракеталарини тугатиш тўғрисидаги шартнома имзоланган кунга эртага бир йил тўлади. Шу шартномани амалга ошириш ракеталарни тугатиш ишонч ва ишчанлик муҳитида нормал ўтаётганлиги тўғрисида янада зўр мамнуният билан гапираман.

Шубҳа-гумон ва душманликнинг қалин деворида мана шундай туйнук ҳосил бўлди. Бизнинг кўз ўнгимизда янги тарихий реаллик рўй бермоқда — **ўта қуролланганлик принципидан мудофаа учун оқилона етарлилик принципига ўтилмоқда.**

Биз деярли ҳамиша бўлиб келганидек, қурол-яроғларни кўпайтириш ёрдамида эмас, балки, аксинча муросага келиш асосида уларни қисқартириш ҳисобига хавфсизликни таъминлашнинг янги модели шаклланаётганининг дастлабки учқунлари шоҳиди бўлиб турибмиз.

Совет раҳбарияти бу соғлом жараённи оғизда эмас, балки **амалда** ҳам мустаҳкамлашга ўзининг тайёр эканини яна бир бор намойиш қилишга қарор берди.

Бугун мен сизларга қуйидагиларни маълум қила оламан: Совет Иттифоқи ўз Қуролли Кучларини қисқартириш тўғрисида қарор қабул қилди.

Яқин икки йил ичида Қуролли Кучларнинг сон состави 500 минг кишига камаяди, оддий қурол-яроғларнинг ҳажми ҳам анча қисқаради. Бу қисқартиришлар Вена учрашуви мандатига оид музокараларга боғланмай, **ўз ташаббусимиз билан** ўтказилади.

Биз Варшава Шартномасидаги иттифоқчиларимиз билан келишиб, 1991 йилгача ГДР, Чехословакия ва Венгриядан олтита танк дивизиясини олиб чиқиб кетишга ва уларни тарқатиб юборишга қарор қилдик.

Шу мамлакатларда турган совет қўшинлари группаларидан штурмчи десант ва бошқа бир қанча қўшилмалар ҳамда қисмлар, жумладан, ўтказиб қўядиган десант қисмлари қурол-яроғи ва жанговар техникаси билан бирга олиб чиқиб кетилади.

Шу мамлакатларда турган совет қўшинлари 50 минг киши, қурол-яроғлар эса беш минг танк миқдорида қисқартирилади.

Ҳозирча иттифоқчиларимиз территориясида қоладиган барча совет дивизиялари қайтадан тузилади. Уларнинг структураси ҳозиргидан бошқача тус олади, улардан кўп миқдордаги танклар олинганидан кейин фақат мудофаа тусига киради.

Айни вақтда биз СССРнинг Европа қисмида ҳам қўшинларнинг шахсий составини ва қурол-яроғлар миқдорини қисқартирамиз.

Ҳаммаси бўлиб мамлакатимизнинг шу қисмида ва Европадаги иттифоқчиларимизнинг территориясида Совет Қуролли Кучлари 10 минг танк, 8,5 минг артиллерия системаси, 800 та жанговар самолёт миқдорида камайтирилади.

Шу икки йил мобайнида биз мамлакатнинг Осиё қисмида ҳам Қуролли Кучларнинг группаларини анча камайтирамиз. Монголия Халқ Республикаси ҳукумати билан келишиб, вақтинча у ерда турган совет қўшинларининг анча қисми Ватанга қайтарилади.

Совет раҳбарияти ана шу принципиал аҳамиятга эга бўлган қарорларни қабул қилар экан, ўзининг бутун социалистик жамиятини тубдан янгилаш билан машғул бўлган халқнинг хоҳиш-иродасини ифодалайди.

Биз мамлакатнинг мудофаа қобилиятини оқилона ва ишончли етарлилик даражасида сақлаймиз, токи СССР ва унинг иттифоқчилари хавфсизлигига тажовуз этишга ҳеч ким ҳавас қилмайдиган бўлсин.

Биз халқаро муносабатларни ҳарбий руҳдан халос этиш манфаатларини кўзловчи бутун фаолиятимиз каби мана шу ишимиз билан ҳам жаҳон ҳамжамиятининг диққат-эътиборини бошқа бир долзарб муаммога — **қуролланиш экономикасидан қуролсизланиш экономикасига** ўтиш муаммосига ҳам қаратмоқчимиз.

Ҳарбий ишлаб чиқаришни ўзгартириш реал ишми? Илгари ҳам бу ҳақда гапирган эдим. Биз буни, ҳа, реал иш, деб ҳисоблаймиз.

Совет Иттифоқи қуйидагиларни қилишга тайёр:

— биз иқтисодий ислоҳот доирасида ўзимизнинг ички ўзгартириш планимизни ишлаб чиқиб, тақдим этишга;

— 1989 йил давомида эксперимент тариқасида иккиучта мудофаа корхонасини ўзгартириш планларини тайёрлашга;

— ҳарбий саноат мутахассисларини ишга жойлаштириш, шунингдек шу саноатнинг машина-ускуналаридан, биноларидан ва иншоотларидан граждан ишлаб чиқаришида фойдаланиш соҳасидаги тажрибамизни эълон қилишга тайёрмиз.

Барча давлатлар, биринчи галда йирик ҳарбий давлатлар ўзларининг бу хусусдаги миллий планларини БМТга тақдим этишлари мақбулдир.

(Давоми учинчи бетда).

М. С. ГОРБАЧЕВнинг

Бирлашган Миллатлар Ташкилотида сўзлаган нутқи

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

Шунингдек, олимлар группасини тузиб, унга умуман ҳарбий ишлаб чиқаришни ўзгартириш муаммоларини айрим мамлакатларга ва регионларга татбиқан чуқур таҳлил этишни ва шу ҳақда БМТ Бош секретарига маълумотнома беришни топшириш фойдали бўлур эди. Келгусида бу масала Бош Ассамблея сессиясида кўриб чиқилишини таклиф қиламиз.

IV.

Ниҳоят, Америка диёрида турганим учун, шунингдек тушунарли бўлган бошқа сабабларга ҳам кўра шу буюк мамлакат билан муносабатларимиз мавзуига тўхталмай ўта олмайман. Унинг меҳмондўстлигини мен роса бир йил муқаддам Вашингтонга қилган унутилмас визитим вақтида тўла-тўкис ҳис этганман. Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида муносабат ўрнатилганига эллик беш йил бўлди. Дунё ўзгарди — шу муносабатларнинг жаҳон сиёсатидаги характери, роли, ўрни ҳам ўзгарди.

Бу муносабатлар жуда узоқ вақт мобайнида гоҳ ошкора, гоҳ пинҳона муҳолифлик, баъзан душманлик руҳида бўлди. Кейинги йилларда Москва билан Вашингтон ўртасидаги муносабатларнинг моҳияти ва муҳитидаги яхшилик сари ўзгаришлар туфайли бутун дунёда енгил нафас олинди. Ихтилофларнинг жиддийлигига ва бартараф этилмаган муаммоларнинг қийинлигига ҳеч ким етарли баҳо бермаслик ниятида эмас. Аммо биз ҳозирнинг ўзидаёқ ҳамжиҳатликка ва муаммоларни ўзимизнинг ҳамда ҳамманинг манфаатлари йўлида ҳал этишга ўргатадиган бошланғич мактаб сабоғини олдик, деса бўлади.

СССР ва АҚШ жуда катта ракета-ядро аслаҳахоналарини вужудга келтирганлар. Айни шу мамлакатлар ўз масъулиятини аниқ-равшан англаб, уларнинг ўзларига ҳам, бошқа ҳаммага ҳам хавф солиб турган мана шу қуролларнинг бир қисмини қисқартириш ва йўқ қилиб ташлаш тўғрисида биринчи бўлиб шартнома тузишга муваффақ бўлдилар.

Иккала мамлакат энг катта ва энг нозик ҳарбий сирларга эгадир. Аммо айни шу мамлакатлар қурол-яроғларни йўқ қилиб ташлаш устидан ҳам, шунингдек қурол-яроғлар ишлаб чиқаришни чеклаш ва тақиқлаш устидан ҳам ўзаро назорат ўрнатиш системасини яратдилар ва ривожлантирмоқдалар.

Айни шу мамлакатлар келгусида икки томонлама ва кўп томонлама битимлар учун тажриба орттирмоқдалар. Биз буни қадрлаймиз. Президент Рональд Рейганнинг ва унинг маъмурияти аъзоларининг, аввало Жорж Шульц жанобларининг ҳиссасини тан оламиз ва қадрлаймиз.

Мана шуларнинг ҳаммаси тарихий аҳамиятга эга бўлган корхонага биргаликда қўйилган капиталдир. У бой берилмаслиги ёки оборотсиз қолдирилмаслиги керак.

Янги сайланган президент Жорж Буш бошчилигидаги АҚШнинг бўлажак маъмурияти учун биз узоқ сукут сақламай ва тескари ҳаракат қилмай, мулоқотни реализм, рўй-ростлик ва холис ният руҳида давом эттирадиган кун тартиби юзасидан аниқ-равшан натижаларга интиладиган музокарадош бўламиз, бу кун тартиби Совет-Америка муносабатларининг ва халқаро сиёсатнинг энг муҳим масалаларини ўз ичига олади.

Гап, аввало, ракетадан мудофаа воситаларини чеклаш тўғрисидаги шартномани сақлаб қолиб, стратегик ҳужум қуролларини 50 процент қисқартириш хусусида шартнома тузиш сари изчиллик билан силжиш ҳақида;

химиявий қуролни тугатишга оид конвенцияни ишлаб чиқиш тўғрисида (бизнинг назаримизда, бу соҳада 1989 йилни ҳал қилувчи йилга айлантириш учун шарт-шароит бор); Европадаги оддий қурол-яроғларни ва Қуролли Кучларни қисқартиришга оид музокаралар тўғрисида бормоқда. Жуда кенг маънодаги иқтисодий, экологик ва гуманитар муаммолар ҳақида ҳам гап бормоқда.

Халқаро вазиятдаги ижобий ўзгаришларни СССР билан АҚШнинггина хизмати деб талқин этиш мутлақо нотўғри бўлур эди.

Совет Иттифоқи социалистик мамлакатларнинг халқаро вазиятни соғломлаштириш жараёнига қўшган катта ва ноёб ҳиссасини юксак қадрлайди.

Музокаралар чоғида биз бошқа ядровий на ноядровий йирик давлатларнинг ҳамдамлигини доимо сезиб турибмиз.

Кўпгина мамлакатлар, шу жумладан ўртача ва кичик мамлакатлар, албатта, Қўшилмаслик ҳаракати, шунингдек қитъалараро «олтилар группаси» ҳам беқиёс муҳим амалий роль ўйнамоқдалар.

Ялпи масъулият юкини тобора кўпроқ давлат, сиёсат, партия ва жамоат арбоблари, айниқса олимлар, маданият арбоблари, оммавий ҳаракатларнинг ва турли черковларнинг намояндалари, халқ дипломатияси деб аталган ҳаракатнинг активлари ўз зиммаларига олишга тайёр эканлигига биз, москвадагилар хурсандмиз.

Шу жиҳатдан олганда, БМТ ҳомийлигида жамоат ташкилотларининг ассамблеясини ҳам мунтазам равишда чақириб туриш ғояси диққатга сазовор, деб ўйлайман.

Биз дунёдаги аҳволни соддалаштириб кўрсатмоқчи эмасмиз.

Ҳа, қуролсизланиш тенденциясига кучли омил бахш этилди, шу сабабли бу жараён ўз йўлидан тобора ривожланиб бормоқда. Аммо у муқаррар жараёнга айлангани йўқ.

Ҳа, мулоқот ва ҳамкорлик фойдасига муҳолифликдан воз кечиш муддаоси ўзини рўй-рост намоён этди. Аммо бу муддао халқаро муносабатлар практикасида мутлақо доимий мустаҳкам ўрнашиб қолгани йўқ.

Ҳа, ядросиз ва зўравонликсиз дунё йўлидаги ҳаракат ер куррасининг сиёсий ва маънавий қиёфасини тубдан ўзгартиришга қодир. Аммо у дастлабки қадамларнигина қўйди, бунинг устига муайян нуфузли доираларда ишончсизлик билан кутиб олинди, қаршиликка дуч келмоқда.

Ўтмишнинг мероси ва инерцияси ҳамон амал қилиб келмоқда. Чуқур зиддиятлар ва кўпгина можароларнинг илдизлари қўпориб ташлангани йўқ.

Тинч даврни шакллантириш турли социал-иқтисодий ва сиёсий системалар мавжуд бўлган ва рақобат давом этаётган шароитда ўтишдан иборат салмоқли факт ҳам ўзгаришсиз қолмоқда.

Бироқ, халқаро майдондаги куч-ғайратларимизнинг моҳияти, янгича тафаккурнинг энг муҳим қоидаларидан бири шундан иборатки, бу рақобатга танлаш эркинлигини ва манфаатлар мувозанатини ҳурмат қилиш шароитида оқилона мусобақалашув сифатини бахш этмоқ керак.

Мана шундай қилинган тақдирда, у умумжаҳон тараққиёти нуқтаи назаридан ҳатто фойдали ва самарали бўлиб қолади.

Акс ҳолда, қуролланиш пойгаси, шу пайтгача бўлганидек, унинг асосий таркибий қисми бўлиб қолаверадиган бўлса, рақобат ҳалокатлидир.

Буни дунёдаги тобора кўпроқ кишилар — оддий кишилардан раҳбарларгача тобора яхшироқ тушуниб етмоқдалар.

Муҳтарам раис жаноблари! Муҳтарам делегатлар!

Мен Бирлашган Миллатлар Ташкилотидаги нутқимни қандай туйғу билан бошлаган бўлсам, худди шундай туйғу билан, — ўз халқим ва жаҳон ҳамжамияти олдидаги масъулият туйғуси билан тугаллайман.

Биз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти учун катта аҳамиятга эга бўлган йил тугай деб қолган бир пайтда ва биз ҳаммамиз жуда катта умидлар боғлаётган йил арафасида учрашдик.

Урушлар, муҳолифлик ва маҳаллий можаролар даврини, табиатга қарши тажовузкорликни, очлик ва қашшоқлик азобини, шунингдек сиёсий терроризмни тугатиш йўлида биргаликда сарфлайдиган куч-ғайратларимиз умидларимизга муносиб бўлади, деб ишонгим келади.

Бу — бизнинг муштарак мақсадимиз, бинобарин, биз бу мақсадга биргаликдагина эриша оламиз.

Сизларга ташаккур.

ҚАЙТА ҚУРИШ ВА ПАРТИЯ АППАРАТИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

оила пудрати ва ижара фаоллик билан жорий қилинмоқда. Гарчи бунда ҳали ишлар, чала-ярим ёндашувлар ва очиқдан-очиқ тўсиқлар кўп бўлсада, фақат иқтисодий ислоҳот йўли билангина ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, табиий-ишлаб чиқариш потенциалидан, меҳнат ресурсларидан тўлиқроқ фойдаланиш, республика социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш мумкинлиги тобора равшан бўлиб қолмоқда.

Саноат ишлаб чиқариши ва қишлоқ хўжалигидаги баъзи силжишлар, энг аввало пахтакорларнинг муваффақияти айни мана шу ўзгаришлар билан боғлиқдир. Кейинги йилларда биринчи марта пахта тайёрлаш плани тўла ва ошириб бажарилди, бунинг устига шаҳарликлар ва ўқувчи ёшлар жуда оз жалб қилинди.

Республикадаги вазиятни соғломлаштириш учун олиб борилаётган қаттиқ курашда КПСС Марказий Комитети билан Иттифоқ ҳукумати жуда катта ёрдам ва мадад бермоқдалар. Кейинги вақтларда марказ пахтачиликни илмий асосланган реал негизга ўтказиш, автоном республика ва бир қанча областларнинг социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, Орол бўйидаги санитария-эпидемиология вазиятини яхшилаш ҳамда муҳим табиий объект сифатида Оролни сақлаб қолиш соҳасида бир қанча кенг миқёсли, давлатнинг талайгина маблағларини талаб этувчи чораларни кўрди.

Қайта қуриш муттасил олға бормоқда ва айни вақтда анча мураккаброқ вазифаларни, баъзида эса, тўғрисини айтганда, кутилмаган муаммоларни ўртага қўймоқда. Аввало партия ташкилотлари билан партия комитетлари ана шу вазифа ва муаммоларни янги шароитда янгича методлар билан ҳал этишлари керак.

Айни шу боисдан уларнинг ўз фаолиятини чуқур қайта қуриш алоҳида аҳамиятга эга бўлмоқда. М. С. Горбачев таъкидлаганидек, партия органлари фаолиятидаги ўзгаришлар жамият турмушида ғоят тез содир бўлаётган янгиланиш жараёнларидан орқада қолишига йўл қўйиб бўлмайди.

Партия ленинча анъанага амал қилиб, қайта қуришни ўзидан бошлади, жамият билан халққа ошган талабчанлик, интизомни мустаҳкамлаш, ўз фаолиятини холис ва танқидий таҳлил қилиш намунасини кўрсатди. Республика партия ташкилотларида ҳам вазият ўзгармоқда: ўтмишнинг салбий ҳодисаларидан ва уларни тарқатувчилардан покланиш жараёни тобора кучаймоқда, партиявий талабчанлик ошмоқда, коммунистларнинг активлиги ўсмоқда, район партия комитетидан то Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетигача барча даражалардаги партия комитетларининг иш услуби, форма ва методлари такомиллаштирилмоқда. Якунловчи босқичга кираётган ҳисобот-сайлов кампанияси давомида ана шу ўзгаришлар яққол намоён бўлди.

Айни вақтда қайта қуриш жараёнида партия бўғинлари ўзининг структурасини тубдан қайта ташкил этмасдан илож йўқлиги тобора равшан бўлиб қолди. КПСС XXVII съездидаёқ партия, совет, давлат ва хўжалик органлари ўртасидаги вазифаларни аниқроқ белгилаб қўйиш зарурлиги тўғрисидаги, айни сиёсий раҳбарлик органлари сифатида партия комитетларининг ролини ошириш ҳақидаги масала ўткир қилиб қўйилган эди.

XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси партия комитетлари структурасини қайта ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилди, КПСС Марказий Комитетининг кейинги Пленумлари эса мана шу ғоят муҳим сиёсий директивани амалий чора-тадбирлар билан рўёбга чиқара бошлади.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети район, шаҳар, область партия комитетларининг фикрларини эътиборга олиб, партия комитетлари аппарати структурасини қайта ташкил этиш ҳамда уларнинг функцияларини ўзгартириш тўғрисидаги таклифларни кўриб чиқди. Асосан совет ва давлат органларининг ҳуқуқ доирасига кирувчи масалалар билан шуғулланувчи бўғинлар сифатида тармоқ бўлимларини тугатиш кўзда тутилди. Асосий бўлимларни, аввало ташкилий-партиявий иш ва кадрлар билан ишлаш, идеология бўлимларини қайта ташкил этиш ҳамда мустаҳкамлаш таклиф этилади. Марказий Комитетда ва область партия комитетларида давлат-ҳуқуқ, социал-иқтисодий, аграр бўлимлар тузилмоқда. Аввалги составда Марказий Комитет ҳамда бошқа партия комитетларининг партия контроли комиссиялари ишлайди. Умумий бўлимлар, Марказий Комитет ишлар мудирлиги ва обкомлардаги тегишли хизмат бўлимлари штатларни бирмунча қисқартирган ҳолда сақлаб қолинади.

Марказий Комитетдаги бўлимларнинг умумий сони 17 тадан 8 тагача қисқартирилади. Область партия комитетларида ҳам худди шундай ўзгаришлар қилинади. Партия комитетлари аппаратининг штатлари қарийб 26 процент қисқартирилади. Республика партия органлари аппаратидаги барча ходимларнинг умумий сони 450 кишидан зиёд камайтирилади.

Гап аввало, Марказий Комитет билан область партия комитетлари ҳақида боряпти. Бошланғич партия ташкилотлари ва меҳнат коллективлари билан бевосита боғланган шаҳар, район партия комитетларига келганда, уларнинг аппарати аввалги составда қолдирилди, бир қанча жойларда эса кучайтирилди.

Пленумда алоҳида таъкидлаб ўтилганидек, қайта қуришнинг ҳозирги вазифалари ва талабларига тўла-тўкис мос келадиган, унинг чинакам фаол жангчилари бўладиган кадрларни танлаб, партия комитетларининг аппаратига кўтариш ҳозирги энг асосий вазифадир.

Марказий Комитет Пленуми Марказий Комитет комиссияларини тузиш ва уларнинг состави тўғрисидаги масалани кўриб чиқди. Бу масаланинг аҳамияти ишнинг фақат ташкилий томони билангина асло чекланиб қолмайди. Раҳбарлик коллегиаллигининг ленинча принципларини тиклаш ва янада ривожлантириш, сайлаб қўйиладиган партия активларининг ролини ошириш ва пировард натижада республика турмушининг барча соҳаларида партия таъсирини кучайтириш тўғрисида гап боряпти.

Асосан сайлаб қўйиладиган органларнинг аъзоларидан иборат бўлган комиссиялар диққат-эътиборни ўз соҳалари бўйича муаммоларни ўрганишга, партия органларининг муҳокамасига тақдим этиладиган қарорларнинг ва бошқа ҳужжатларнинг лойиҳалари юзасидан тавсиянома ҳамда хулосалар ишлаб чиқишга қаратадилар. Улар ўз ишларида Компартия Марказий Комитетининг тегишли бўлимларига, партия органлари ва илмий ташкилотларга таянадилар.

Пленумда шу нарса қайд этиб ўтилдики, комиссиялар ҳам, Марказий Комитетнинг бўлимлари ҳам партия комитетларининг диққат эътибори ва куч-ғайратларини республика социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштиришнинг, қайта қуришни ташкилий жиҳатдан, кадрлар билан, идеологик таъминлашнинг, унинг ҳуқуқий кафолатларини кучайтиришнинг энг асосий муаммоларига қаратишлари лозим.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленуми республиканинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқадиган баъзи принципиал йўналишлар ва тенденцияларни таъкидлади.

Ташкилий-партиявий ишда ва кадрлар билан ишлашда покланиш, соғломланиш жараёнларини кучайтириб бориш зарур. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети XVI пленумининг ва Компартия XXI съездининг КПСС Марказий Комитети ташаббуси билан ишлаб чиқилган қарорлари партиянинг руҳи ва ҳозирги талабларига асосан мувофиқ бўлиб, ўз кучини сақлаб қолмоқда. Ҳам объектив, ҳам субъектив сабабларга кўра, йўл қўйилган айрим хатоларни тузатиш керак. Аммо қўшиб ёзишлар, талон-торож порахўрлик, хизмат мавқеини суиистеъмол қилиб, ўзига доғ туширган кимсалар оқланиши бир ёқда турсин, балки уларга сира ҳам шафқат қилинмайди. Аксинча, бу иш кучайтирилиши, яна ҳам талабчан ва принципиал бўлиб қолиши керак. Республиканинг барча соғлом кучлари ва аввало, партия ташкилотлари, Советлар, касаба союзлари, комсомол, халқ контроли, жамоат ташкилотлари салбий ҳодисаларнинг оқибатларини батамом тугатишга сафарбар қилинишлари лозим.

Идеология соҳасида одамларнинг ақли ва қалби учун кураш олиб бориш, давлат билан республика манфаатлари ва мақсадлари бирлигини пропаганда қилишни кучайтириш, қайта қуриш ғояларини ғаламислик, маҳаллийчилик, миллатчилик руҳидаги бузишлардан ҳимоя қилиш ниҳоятда муҳимдир. Шовқин-сурон кўтарувчиларга, сафсатабозларга ва бадхоҳ одамларга қарши, халқни тартибсизликларга ундайдиган, миш-мишлар тарқатадиган, миллатлараро адоватни авж олдиришга уринадиган кимсаларга қарши муросасиз кураш олиб бориш керак. КПСС Марказий Комитети ноябрь Пленуми ҳамда СССР Олий Совети ўн иккинчи сессияси ҳужжатлари бунинг учун ишонтирарли ва узил-кесил далилларни беради.

Социал-иқтисодий ривожланиш масалаларида иқтисодий ислоҳотни зўр ғайрат билан рўёбга чиқариш йўлига қаттиқ амал қилиш, унинг йўлидаги ғов ва тўсиқларни қатъиян олиб ташлаш, янги хўжалик механизмларини пухта созлаш, қўшимча резервларни, айниқса аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан, кенг истеъмол моллари билан таъминлашни яхшилашда, уй-жойларни жадаллик билан барпо этишда, соғлиқни сақлашни ва халқ таълимини мустаҳкамлашда қўшимча резервларни қидириб топиб, ҳеч кечиктирмай сафарбар қилиш лозим.

Давлат-ҳуқуқ қурилишида интизом ва тартибни бутун чоралар билан кучайтириш, ривожланиб бораётган демократияни жамиятга қарши ҳар қандай ҳоллардан ҳимоя қилиш керак. Бунда ёппасига айблашга берилиб кетишга ҳам, жамият ҳамда гражданларнинг манфаатларига зиён етказадиган бебошликка ва жазосиз қолишга ҳам баб-баравар даражада йўл қўйиб бўлмайди.

Пленум партия комитетларининг диққатини КПСС Марказий Комитети ноябрь Пленуми билан СССР Олий Совети ўн иккинчи сессиясининг қарорларини эътиборга олиб, жорий ва истиқбол планларини мувофиқлаштириш, уларни бўлажак область партия конференцияларида муҳокама қилиш зарурлигига қаратди. Ҳисобот-сайлов партия йиғилишлари ва конференцияларида айтилган танқидий мулоҳазалар ва таклифларни эътиборга олиб, таҳлил қилиш, уларни амалга оширишга оид тадбирларни ишлаб чиқиш лозим. Режалар бажарилиши учун ҳар бир раҳбар кадрнинг шахсий жавобгарлигини белгилаб қўйиш керак.

Олдимизда хўжалик ва маданий қурилишнинг барча йўналишларида ғоят катта ишлар турибди. Бинобарин, республика партия ташкилотлари, барча меҳнаткашлари беш йиллик учинчи йилининг тугалловчи босқичида куч-ғайратларини икки ҳисса, уч ҳисса оширишлари, уни муносиб равишда якунлаш учун ҳамма ишни қилишлари керак. Яқинлашиб келаётган янги йилнинг дастлабки кунлариданоқ дадил иш бошлаб, кўп миллатли социалистик давлатимизнинг куч-қудратини мустаҳкамлашга республика қўшадиган ҳисса муттасил ортиб боришига эришиш лозим.

УРУШЛАР ВА МУХОЛИФЛИК ДАВРИ ТУГАТИЛСИН

НЬЮ-ЙОРК, 7 декабрь. (ТАСС махсус мухбирлари). Бир кун олдин бу ерга келган КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачевнинг дастлабки иш куни эрта тонгда бошланди.

Соат 10 да БМТ Бош Ассамблеяси биносининг делегатлар учун мўлжалланган эшиги олдида М. С. Горбачевни БМТ Бош секретари Х. Перес де Куэльяр кутиб олди. Ассамблея ва БМТ секретариати бинолари олдида ҳилпираб турган БМТнинг зангори байроғи ва БМТ аъзолари бўлган 159 давлат байроқлари шу дақиқаларда Совет давлати бошлиғининг БМТга унинг тарихида биринчи визитига хилма-хил ранглар билан гўё салют бераётгандек эди.

Тантанали учрашувдан сўнг 10 минут ўтгач, М. С. Горбачевнинг Х. Перес де Куэльяр билан суҳбати бошланди. БМТ Бош секретари кабинетида ўтган суҳбатдан сўнг Совет давлатининг бошлиғи БМТ Бош секретари билан бирга Бош Ассамблеянинг раиси, Аргентина ташқи ишлар ва диния министри Данте Капуто ҳузурига ташриф буюрдилар. Бир неча минутдан сўнг улар учовлон Бош Ассамблеянинг мажлислар залига ўтдилар. М. С. Горбачевнинг залга кириб келишини БМТ Бош Ассамблеяси сессиясининг қатнашчилари гулдурос қарсаклар билан кутиб олдилар. Протокол бошлиғи М. С. Горбачевни давлат бошлиқларига аталган кресло олдига бошлаб келади.

Бош Ассамблея 43-сессиясининг раиси Совет давлати бошлиғини БМТ минбарига таклиф қилади.

Совет раҳбарининг сессия делегатлари олдида сўзлаган нутқи залда зўр қизиқиш уйғотди. Фвюби-си телекомпаниясининг машҳур шарҳчиси Питер Женнингс М. С. Горбачев нутқ сўзлаётган пайтда залдагиларнинг ҳис-туйғуларини ифодалаб, БМТ залида нотиқнинг нутқига бу қадар умумий эътибор ва шу қадар умумий жўшқинлик кўпдан буён сезилмаган эди, деб таъкидлади. М. С. Горбачевнинг Нью-Йоркда бўлиши муносабати билан АҚШ Президенти Р. Рейган, АҚШ вице-президенти Ж. Буш, АҚШ давлат секретари Ж. Шульц Вашингтондан бу ерга келдилар. АҚШ Президенти бугун КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси шарафига нонушта-зиёфат берди. Икки давлат раҳбарларининг бешинчи учрашуви Гавернорс-Айленд оролида бўлиб ўтди, бу ерда ҳозир АҚШ соҳил соқчилигининг бўлинмаларидан бири жойлашган.

— Хуш келибсиз, Президент Рейган!

— Хуш келибсиз, Бош секретарь Горбачев!

Бу ерда АҚШ ва СССР раҳбарларини ана шундай меҳмоннавозлик плакатлари билан кутиб олдилар.

Ист-ривер дарёси қуйилишидаги бу кичик оролга қуёш нури ёғилмоқда. Манхэттендан атиги бир неча юз метр масофадаги қадимги қалъа — Фортдан Америка савдо-саноат марказининг улуғвор манзараси намоён бўлади.

Дарё бўйлаб паромда-борйўғи 15 минут юрилгандан кейин М. С. Горбачев орол соҳилига қадам қўяди. Соҳил соқчилиги штабида СССР билан АҚШ раҳбарларининг суҳбати бўлиши лозим. Штабнинг катта дарвозаси олдида М. С. Горбачевни Р. Рейган саломлашиб кутиб олади. Қўл қисиб кўришганларидан сўнг улар олдин икковлон суратга тушадилар, сўнгра уларга АҚШ вице- президенти Ж. Буш ҳам қўшилиб суратга тушади.

Вице-адмирал Жеймс Ирвин оролнинг хўжайини ҳуқуқидан фойдаланиб, олий мартабали меҳмонларни ўз уйига таклиф қилиб, каминли меҳмонхонага бошлаб киради ва қисқа суҳбат ўтказиш учун уларни ёлғиз қолдиради.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
И. МАКУРИН,
В. ЧЕРНИШЕВ,
Г. ШИШКИН.

М. С. Горбачев Х. Перес де Куэльяр билан учрашди

М. С. Горбачев 7 декабрь куни эрталаб Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош ассамблеясининг сессиясида нутқ сўзлашидан олдин БМТ қароргоҳида унинг Бош секретари Х. Перес де Куэльяр билан суҳбатлашди.

Суҳбатдошлар БМТ иши учун жаҳонда бирмунча қулай вазият вужудга келганлигини ва бунда Совет—Америка муносабатларининг яхшилангани катта аҳамиятга эга бўлганини таъкидладилар. Перес де Куэльяр халқаро сиёсий иқлимни соғломлаштиришга ҳамда БМТнинг самарадорлиги ва ҳаётий қобилиятини мустаҳкамлашга совет раҳбарияти қўшаётган ҳиссани уқтириб ўтди.

М. С. Горбачев ўзининг Бош ассамблеяда сўзлайдиган нутқида ёритмоқчи бўлган масалалар тўғрисида қисқача ахборот берди. У Совет Иттифоқининг янгича фикрлашга асосланган халқаро ташаббусларини қўллаб-қувватлаётганлиги учун БМТ Бош секретарига миннатдорчилик изҳор қилди ва БМТнинг регионал можароларни бартараф этишга тобора кўпроқ жалб этилаётганлигига ижобий муносабат билдирди.

Суҳбатдошлар бу соҳадаги ишларнинг аҳволи тўғрисидаги фикрларни ўртоқлашдилар. Жумладан, Фаластин Озодлик Ташкилоти намойиш этган реализм таъкидланди. Бироқ, деди М. С. Горбачев, бошқа томон — Исроил ҳозирча шундай жавоб қайтармаяпти. Аммо умид қиламизки, вазият шу тахлитда узоқ давом эта олмайди, фақат халқаро конференция орқали боши берк кўчадан чиқади. Айни бу борада СССР ва АҚШнинг, Хавфсизлик Кенгаши бошқа аъзоларининг Европадаги давлатлар ва бошқа давлатларнинг биргаликдаги ёки баб-баравар куч-ғайратлари, айниқса, муҳимдир.

Перес де Куэльяр Бош ассамблеянинг ноябрь ойидаги резолюцияси мандатига асосланиб, Афғонистондаги вазиятни нормаллаштириш жараёнида шахсан жуда фаол қатнашиш истагида эканлигини маълум қилди. М. С. Горбачев бу ниятни қўллаб-қувватлади.

Суҳбатдошлар Эрон—Ироқ можаросини бартараф этиш масаласига тўхталиб, ўт очишни тўхтатиш етарли эмас, келгусидаги тадбирларни амалга ошириш зарур, деган фикрга қўшилдилар.

«Учинчи дунё»даги иқтисодий вазият масаласида кўп томонлама ҳамкорлик кечиктириб бўлмайдиган зарурат эканлиги таъкидланди. Совет Иттифоқи ана шу масалани ўртага қўяётганида Ғарбдагилар ўзига хос қўрқувдан халос бўлишлари муҳимдир, деди М. С. Горбачев. Совет Иттифоқида бу борада ҳеч қандай «қўпорувчилик» нияти йўқ, бу муаммо ғоят кенг кўламлидир ва уни жаҳон ҳамжамияти миқёсида интернационаллаштириш ва масъулиятли ҳамкорлик йўли билангина ҳал этиш мумкин.

М. С. Горбачев пировардида Перес де Куэльярни ишонтириб айтдики, Совет Иттифоқи БМТ томонида бўлиб, унинг барча ташаббусларини қўллаб-қувватлайди.

Суҳбатда Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, А. М. Белоногов иштирок этдилар.

М. С. Горбачев Д. Капуто билан суҳбатлашди

М. С. Горбачев 7 декабрь куни эрталаб Бирлашган Миллатлар Ташкилоти минбаридан нутқ сўзлашдан олдин БМТ Бош Ассамблеяси 43-сессиясининг раиси, Аргентина ташқи ишлар ва диния министри Данте Капуто билан учрашди.

Д. Капуто олий мартабали меҳмонни табриклаб, жаҳонда бошланган ва Бош Ассамблея ҳозирги сессиясининг боришида ҳам сезиларли акс этган ижобий жараёнларни шакллантиришда янгича сиёсий тафаккур ва совет ташқи сиёсатининг аҳамиятини таъкидлади.

Қисқа суҳбат чоғида қуролсизланиш ва халқаро можароларни бартараф этиш соҳасидаги ҳамкорликнинг баъзи натижаларига баҳо берилди. Д. Капуто «учинчи дунё» нинг иқтисодий муаммоларини ҳал этиш соҳасида жаҳон ҳамжамиятининг куч-ғайратларини ошириш ғоят зарурлигини таъкидлади.

М. С. Горбачев кейинги вақтда БМТ олдида очилган янги имкониятларга таяниб, жаҳон ишларида ижобий силжишларни мустаҳкамлаш ва интернационал ҳамжиҳатликни кучайтириш зарурлигини айтди.

Суҳбатда Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, А. М. Белоногов ҳозир бўлдилар.

М. С. Горбачев, Р. Рейган ва Ж. Бушнинг учрашуви

М. С. Горбачев, Рональд Рейган ва Жорж Буш 7 декабрь куни тушдан кейин Нью-Йоркда чоғроқ Гавернорс-Айленд оролчасида аввал уччаласи, сўнгра Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, Ж. Шульц, уларга энг яқин ходимлар ва элчилар иштирокида учрашдилар.

Бу норасмий учрашув бўлди. Учрашув М. С. Горбачевнинг бу ерда БМТ Бош Ассамблеясида бўлиши билан боғлиқдир. Гарчи у ёки бу даражада Совет — Америка мулоқоти кун тартибига кирувчи барча асосий масалалар тилга олинган бўлсада, аслида ҳеч қандай музокаралар олиб борилмади.

Шунга қарамай, эркин, қизғин ва хайрихоҳлик руҳида ўтган суҳбат ғоят аҳамиятли ва фойдали бўлди. Суҳбатда 1985 йилдаги Женева учрашувидан кейин ўтган даврда Совет — Америка муносабатларида вужудга келган ҳамда келгусида ҳар иккала мамлакат ва бутун жаҳон ҳамжамияти манфаатлари йўлида сақлаб қолиниши ва ривожлантирилиши мумкин ва зарур бўлган барча ижобий, амалий жиҳатлар мужассамлашгандек бўлди.

Ҳозирнинг ўзидаёқ эришилган аҳдлашувларни рўёбга чиқаришда ва янги аҳдлашувларга эришиш йўлларини қидириб топишда, шунингдек барча даражаларда — олий, сиёсий мулоқотдан тортиб одамлар ўртасидаги алоқаларгача бўлган мулоқот характерида, бир-бирларини ҳаққоний билишга, тахмин ва шубҳалардан халос бўлишга, тафовутларни тушуниш ва эътироф этишга интилишда — ўзаро манфаатларнинг бутун дунё манфаатлари билан боғлиқлиги ҳолида уларни ҳурмат қилиш асосида давомийлик ғояси суҳбатнинг асосий мазмунини ташкил этди.

СССР делегацияси Ватанига жўнаб кетди

МЕХИКО, 8 декабрь. (ТАСС). СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси П. Ҳабибуллаев бошчилигида бу ерга келган СССР делегацияси Ватанига жўнаб кетди. Делегация Мексика президенти Карлос Салинас де Гортари ўз лавозимини бажаришга киришишига бағишланган тадбирларда қатнашди.

Делегация Мексика сенати ҳамда миллий конгресс депутатлар палатаси аъзолари билан, шу мамлакат ташқи ишлар министри Фернандо Солана билан учрашди. Делегация бошлиғини К. Салинас де Гортари қабул қилди. У президентга КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми Раиси М. С. Горбачевнинг шахсий мактубини топширди.

Бизнинг Мексикада бўлишимиз, деди П. Ҳабибуллаев журналистларга Мексика пойтахтидаги халқаро аэропортда жўнаб кетиш олдидан, фойдали, самарали, мазмунли учрашувлар ва суҳбатларга бой бўлди, улар рўй-ростлик, ҳамжиҳатлик ва ўзаро ишонч вазиятида ўтди. Бу эса Совет-Мексика муносабатларининг анъанавий дўстона характерига тўла мос келади.

Совет Иттифоқи билан Мексика ўртасида олий даражадаги мулоқот ҳам яхши анъанага айланиб бормоқда, деб сўзида давом этди у. Мамлакатларимиз раҳбарлари ўртасидаги фикр алмашувлар икки томонлама Совет-Мексика муносабатларига катта жўшқинлик бахш этади ва ҳозирги долзарб муаммоларни ҳал этишда Совет Иттифоқи билан Мексика бундан буён ҳам ўзаро амалий ҳаракат қилишларига кўмаклашади.

Мехикодаги учрашувлар ва суҳбатлар СССР ташқи сиёсатининг негизини ташкил этувчи янгича сиёсий фикрлаш тобора кўпроқ тушунилиб қўллаб-қувватланаётганлигини тасдиқлади.

Кўпгина соҳаларда СССР билан Мексика ўртасидаги икки томонлама муносабатларнинг аҳволи ва бу муносабатларни ривожлантириш истиқболлари хусусида ҳам нуқтаи назарларимиз мос эканлигини тўла асос билан қайд этиш мумкин.

Биз худди шу нарсаларни СССР раҳбарларига, барча совет кишиларига етказиш ниятидамиз. Меҳмондўст Мексиканинг ажойиб пойтахтида бўлган делегациямиз сафари якунлари Совет-Мексика муносабатлари бундан буён ҳам дадил ривожланишини яна бир марта ишончли тарзда тасдиқлади.

ПАХТАКОР, ҚАДРИНГНИ БИЛ!

Ўрта Чирчиқ районидаги Охунбобоев номли колхоз раиси Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Миразиз РЎЗМАТОВ ва Янгийўл районидаги «Коммунизм» колхози раиси Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Маҳмуд ИСМАТОВнинг республика пахтакорларига

ОЧИҚ ХАТИ

Азиз ўртоқлар, қадрли ҳамкасблар!

Ўзбекистон деҳқонлари жорий йилда шуҳратни тиклаш йўлида олға томон дадил қадам қўйдилар. Сурункасига давом этган муваффақиятсизликдан сўнг давлатга пахта сотиш йиллик плани бажарилди. Бу ғалабани эл-юрт орзиқиб кутганди. Зеро, у бизга сув ва ҳаводек зарур, шон-шавкатимиз, ифтихоримиз, қолаверса қут-баракамизнинг барқарорлиги учун ниҳоятда керак эди. Шундай зафарга эришдик: **Ватан ўзбек заршунослари пешона тери эвазига, ҳалол-покиза меҳнат билан етиштирилган 5 миллион 350 минг тонна юқори сифатли оқ олтинни қабул қилиб олди.** Мамнуният ҳиссига тўлиб-тошган ҳолда айтиш мумкинки, бу улкан марра шовқин-суронсиз, мажлисларсиз, буйруқбозликсиз, жойларга вакиллар жўнатмасдан, халқ хўжалигининг бошқа тармоқларига халал етказмасдан, ниҳоят, маънавий қурбонларсиз эгалланди. Осмонўпар хирмонимиз тикланиши билан ўзбек пахтакорининг обрўси, эътибори, нуфузи ошди.

Пахтачилигимизда рўй берган ижобий силжишларни бўрттириб кўрсатсак, ортиқча баҳоласак, шубҳасизки, жиддий хатога йўл қўйган бўлардик. Олдимизда турган вазифалар кўламини, мураккаблигини чамалаш ва идрок этиш учун ўта билимдон бўлиш шарт эмас. Келинг, биргаликда мулоҳаза юритайлик. Бир вақтлар гектаридан 34 центнердан пахта етиштирилганини яхши эслаймиз. Лекин турғунлик даври касофатлари оқибатида бу соҳада беҳад ўпирилиш, қолоқлик илдиз отди. Ўтган йили ҳосилдорлик 23 центнерга тушиб қолди. **Деҳқончиликдаги дастлабки хайрли ишлар натижасида гектар баракаси бир йилда 26 центнерга етди. Бироқ бу мутлақо етарли эмас.** Кекса деҳқонлар яхши эслашади: бир пайтлар кетмон билан ҳам ишлов бериб ердан шунча ҳосил олинарди. Ҳолбуки, ҳозир ихтиёримизда қудратли техника, ўғитлар, дориворлар, замонавий технология бор, барқарор сув таъминоти мавжуд. Хўш, шундай имкониятлар бўла туриб нега пахта ҳосилдорлиги жуда паст?

Биз яқинда республика уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашида ана шу саволларга жавоб қидирдик, ўзаро фикр алмашдик. Умуман республикамиз пахтачилигида қайта қуриш куч тўплаб авж олаётганлиги алоҳида таъкидланди. Шу билан бирга тармоқдаги аҳволга холисона баҳо берилиб, эришилган ютуқлар катта ишнинг бошланиши эканлиги, туб бурилиш ясаш учун жиддий чоралар кўриш зарурлиги уқтирилди. **Энг аввало ернинг қадр-қимматини, тупроқ унумдорлигини кескин оширишимиз шарт.**

Ҳозир янги ҳосил пойдеворини яратаяпмиз. Бизнинг хўжаликларимизда, республиканинг бошқа илғор колхоз ва совхозларида ғўзапоядан тозаланган майдонлар аллақачон ўғитланиб, чуқур шудгордан чиқарилиб қўйилди. Бироқ ер ҳайдашнинг бориши тўғрисидаги маълумотга назар ташласак, ҳал қилувчи бу тадбирни ҳамон пайсалга солаётган бутун-бутун районлар борлигини кўрамиз. Очиқ айтайлик: бу йил об-ҳаво жуда қулай келди, бундай имконият камдан-кам рўй беради. Шундай экан, ундан фойдаланиб қолишимиз, хотиржамликка берилмаслигимиз, ўзибўларчиликка йўл қўймаслигимиз зарур. Ахир, қачонгача об-ҳавонинг ноқулайлигидан зорланамиз? Чамаси баъзилар шу баҳонада ўзларининг уқувсизликларини, нўноқликларини ниқоблайдилар. **Асл деҳқон эса ҳар қандай шароитда ҳам мўл ҳосил етиштиришга қодир. Унинг миришкорлиги, уддабуролиги, устакорлиги ҳам шунда.**

Ҳозирги қайта қуриш даврида деҳқончилик маҳсулотлари етиштиришни кескин кўпайтириш, сифатини яхшилаш, таннархни арзонлаштириш учун барча имкониятлар мавжуд. Одамлар эмин-эркин ишлаяптилар, маъмурий буйруқбозлик усуллари барҳам топаяпти. Бинобарин, пахтакорлар ҳам турли фармойишлар, кўрсатмалардан қаттиқ чарчаган эдилар. Ахир, қачонгача ерни шудгорлаш учун юқоридан буйруқ кутамиз, чигит экиш муддатини нега энди пойтахтдаги шинам кабинетда ўтирган қайсидир амалдор белгилайди? Буларнинг ҳаммаси — деҳқоннинг иши. Ҳосил учун у масъул экан, қайси ишни қачон бажаришни ҳам ўзи билади. **Қарангки, бригада, оила, ижара пудрати пахтакорнинг табиатига жуда мос тушди.** Ўзимиздан қиёс: хўжаликларимизда мана шу усуллар юз фоиз жорий этилган. Самараси кўзимиз ўнгида — Охунбобоев номли колхоз ҳам, «Коммунизм» колхози ҳам пахта топшириш йиллик планини республикада биринчилар қаторида бажардилар. Энг муҳими, бутун ҳосилни фақат ўз кучимиз билан саранжомладик. Ҳар гектардан олинган ҳосил 34 — 39 центнер бўлди.

Суғориладиган ер бебаҳо бойлик эканлиги ҳаммага аён. Бироқ турғунлик йилларида ялпи ҳосил ортидан қувилиб, ернинг тинкасини қуритдик. Минерал ўғитларни, заҳарли химикатни, фалокат келтирувчи бутифосни меъёридан ортиқ ишлатиш оқибатида микроорганизмлар нобуд бўлди. Тупроқда гумус миқдори камайиб кетганлиги ҳақида олимларимиз бежиз ташвишланмаётирлар. Аслини олганда тупроқ унумдорлиги ҳалокат ёқасига келиб қолдики, кейинги йилларда пахтачиликда юз берган муваффақиятсизлик ҳам шуларга бориб тақалади.

Ерни даволаш деҳқоннинг қўлида. Унга хўжайинларча, айни пайтда меҳр билан муносабатда бўлиш керак. Бемор тупроқнинг давоси ўзимизнинг қадимий қўлбола маҳаллий ўғит. Биз раҳбарлик қилаётган хўжаликларда гўнгни навбатлаб солиш йўлга қўйилган. Гектарига ҳар йили 20 тоннагача нури берилади. Экинзорлардан барқарор юқори ҳосил олинишининг сири ҳам шунда. Ҳозир арзон, айни пайтда бебаҳо бўлган маҳаллий ўғит жамғариш пайти. Техникани, одамларни шунга тўла сафарбар этиш мумкин. Бу муҳим ишга лоқайд қиши экинзор ҳолатини яхшилолмайди, бинобарин ҳосилдорликни ҳам юксалтиролмайди. Шу боисдан қиш пайтида унумдорлик отрядлари жадал суръат билан ишлашлари зарур.

Биз бу йил ҳосилнинг асосий қисмини машиналар ёрдамида териб олдик. Илғор механизаторларимиз агрегатлар бункеридан 180 тоннадан бошлаб 215 тоннагача дурдона бўшатдилар. Бу йўлни маҳкам тутишимиз шарт. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг азму қарори ҳам худди шундай. **Мақсад битта: фарзандларимиз ўқишдан қолишмасин, шаҳарлик биродарларимиз безовта бўлишмасин, пахта эвазига келадиган маблағ беҳуда сарфланмасин, қишлоқликлар чўнтагига тушсин десак механизацияга зўр беришимиз, йиғим-теримнинг асосий оғирлигини мумкин қадар техника гарданига юклашимиз зарур.** Бунинг учун ҳозирданоқ ремонтни авж олдириш лозим. Бизда бу иш сира пайсалга солинмайди, тегишли иш қуроллари мавсум тугаши биланоқ қўлдан чиқарилиб сақлашга қўйилади. Тупроққа ишлов берадиган механизмлар, сеялкалар тахт турибди. Ремонтчилар зангори кемаларни жадал созлашмоқда. Бироқ республикамизда шундай хўжаликлар борки, техника ремонтини нақ мавсум бошланишигача чўзадилар. Оқибатда пала-партиш созланган машина-механизмлар қисталанг пайтда панд беради. **Деҳқончилик шундай касбки, беҳуда ўтказилган вақтни қайтаришнинг иложи йўқ.**

Биз бу йил пахтадан катта даромад олдик. Чунки ҳосилнинг 90 процентдан кўпроғини юқори навларга сотдик. Республикадаги бошқа хўжаликлар ҳам мўмай маблағга эга бўлганликларини яхши биламиз. Бироқ **гуручнинг курмаги бўлганидек, оқ олтинимизни ёмонотлиққа чиқаришга интилаётганлар ҳам учраяпти. Масъулиятсиз, оғзига кучи етмайдиган баъзи шахслар ялпи хирмонни камайтириш ҳақида сафсата сотишмоқда, экологиядаги бузилишларни шунга боғламоқдалар.** Ҳатто, «пахта қули» деган бемаъни гап чиқиб қолди.

Бизнинг бутун умримиз пахтазорда ўтмоқда. Лекин оқ олтинга ёмон кўз билан қараган, ундан зиён кўрган деҳқонни учратганимиз йўқ. У ҳамиша пахтани эъзозлаб, ардоқлаб келди, бундан кейин ҳам шундай бўлишига имонимиз комил. Негаки у халқимизнинг ифтихори, интернационал бурчи. **Мамлакатга пахта жуда-жуда зарур экан, унинг ялпи миқдорини кўпайтириш ҳам қарз, ҳам фарз.** Бироқ буни янги ерлар очиш ёки ғўза ўстириладиган майдонларни кенгайтириш эвазига эмас, балки биринчи навбатда тупроқ унумдорлигини ошириш, шу тариқа ҳосилдорликни юксалтириш ҳисобига рўёбга чиқариш керак. Мана буни деҳқоннинг маҳорати ва жасорати дейиш мумкин! Шу йўлни тутсак пахта ҳам, чорва озуқаси ҳам, мева-чева ҳам, бошқа неъматлар ҳам мўл-кўл бўлаверади. Оқ олтин ижодкорининг обрўси, қадр-қиммати ошаверади. **«Пахта иши»** билан боғлиқ бир гуруҳ кимсаларнинг қилмишларига ўзбек деҳқонининг сира дахли йўқ, унинг қалби пахтасидек оқ, беғубор ва покиза. Мана шунинг учун ҳам бу касбнинг қадри осмон қадар баланд, мусаффо, беғубордир.

Матбуот хабарларидан маълумки, бизнинг ҳар иккала колхозимиз шу йилнинг бошида мўл, арзон, сифатли пахта етиштириш, йиғим-теримни ёрдамчиларсиз, асосан техника кўмагида қисқа муддатда ўтказиш юзасидан ўзаро шартнома тузиб мусобақалашган эдилар. Бунда ҳакамлик вазифасини республика уруш ва меҳнат ветеранлари кенгаши ҳамда «Қишлоқ ҳақиқати» газетаси ўз зиммаларига олгандилар. **Ташаббусимиз Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети томонидан маъқулланди.** Йил давомида дала ишларининг боришини текшириб, биримиз иккинчимизга ёрдамлашиб турдик. Ҳакамларимиз ҳар иккала хўжаликка такрор-такрор ташриф буюрдилар. Тажрибаларимиз газета саҳифаларида мунтазам ёритилди. Буларнинг ҳаммаси деҳқонларимиз кучига куч қўшди, уларнинг кайфиятини оширди. Якунлар эса, юқорида баён этилганидек, салмоқли ва қувончли бўлди.

Ана шу хайрли ишни — **ўзаро мусобақани анъанага айлантириш мақсадида ҳар иккала колхоз аъзолари келгуси йилда ҳам дўстона беллашишга қарор қилдилар.** Шартларимиз 1988 йилгидек. Биз республика уруш ва меҳнат ветеранлари кенгаши ҳамда «Қишлоқ ҳақиқати» газетасини яна ҳакамликка таклиф этамиз.

Ҳурматли дўстлар, пахтакор биродарлар! Мамлакатда қайта қуриш, демократиялаш, ошкоралик, янгиланиш жараёни масъулиятли босқичга кўтарилди. КПСС Марказий Комитетининг ноябрь Пленуми, ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўн иккинчи сессияси қарорлари бизни юксак марраларга чорламоқда.

Беш йилликнинг учинчи йили тугашига оз қолди. Келинг, азизлар, босиб ўтилган йўлни, якунларимизни чуқур таҳлил этиб кўрайлик. Пахтачиликни янада ривожлантириш имконларини қидириб топайлик. Пудратга, ижарага батамом ўтиш чораларини белгилайлик. **Шундай қилайликки, мўл, арзон, сифатли, барвақт йиғиштириб олинадиган «оқ олтин» етиштирайлик, озиқ-овқат таъминотини яхшилашга ҳисса қўшайлик, келгуси йилни зафарлар йилига айлантирайлик.** Шундай қилсак ягона, улкан оиламиз — бепоён Ватанимиз, қон-қардош халқлар олдидаги бурчимизни ўтаган, ўзбек деҳқонининг бошини кўкка етказган бўламиз!

Очиқ хат Охунбобоев номли ва «Коммунизм» колхозлари правлениелари, партия, касаба союз, комсомол комитетларида муҳокама этилиб, бир овоздан маъқулланган.

(«Қишлоқ ҳақиқати», 1988 йил 6 декабрь).

Ўзбекистон ССР Министрлар Советида

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Президиумининг 7 декабрь куни планга кўра бўлиб ўтган мажлисида республика иқтисодий ва социал тараққиётининг бир қанча масалалари кўриб чиқилди. Ўзбекистон ССР Давлат план комитети (И. В. Чиргадзе) ва Ўзбекистон ССР Молия министрлиги (И. И. Маматисаев)нинг республикадаги тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтказилган бирлашмалар ҳамда корхоналарнинг ишлаб чиқариш ва молия-хўжалик фаолиятининг аҳволи тўғрисидаги ахбороти тингланди. Ҳозирги вақтда ана шу корхоналар ҳиссасига саноат ишлаб чиқаришининг қарийб 53 проценти, пудрат ишлари ҳажмининг 26 процентдан кўпроғи, алоқа, темир йўл ва ҳаво транспорти хизматининг ҳаммаси, чакана товар оборотининг жами тўғри келаётганлиги таъкидланди. Улар фаолиятида айрим ижобий силжишлар бўлди, жумладан, саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ўсишининг умумий суръати, шартномавий мажбуриятларни бажариш даражаси сингари кўрсаткичларда ана шундай силжишлар рўй берди. Шу йилнинг январь-сентябрь ойларида фойда кўриш плани 106,5 процент бажарилди, ўсиш 1987 йилнинг шу давридагига нисбатан 14,1 процентни ташкил этди.

Аммо муфассал таҳлил хўжалик юритиш иқтисодий усулларини амалда жорий этиш йўлида ҳадиксираш билан дастлабки қадамларгина қўйилганлигидан далолат бериб турибди. Мазкур корхоналарнинг раҳбарлари, мутахассислари ва хизмат бўлимларига хўжалик ҳисоби ҳамда ўзини ўзи пул билан таъминлаш имкониятларини амалда рўёбга чиқариш учун қатъият ва собитқадамлик, баъзида эса шайлик ва маҳорат етишмаяпти. Сўзга чиққан президиум аъзолари Т. Я. Шарипов, В. И. Огарок республиканинг айрим министрликлари ва идораларида ҳамон маъмурий раҳбарлик усуллари билан қаноатланиб қолаётганликларини, меҳнат коллективларининг омилкорлигини ва ташаббускорлигини эса улар ҳамиша ҳам етарли даражада қўллаб-қувватламаётганликларини уқдириб ўтдилар. Иқтисодий нормативларни тузишдаги камчиликлар корхоналар ишининг самарадорлигига салбий таъсир ўтказмоқда. Машинасозлик, агросаноат ва қурилиш комплексларида, савдо ва аҳолига маиший хизмат кўрсатиш соҳасида хўжалик ҳисоби, коллектив пудрат, оилавий ва ижара пудрати секинлик билан жорий этилмоқда. Ҳамма жойда ҳам тегишлича тушунтириш ишлари ўтказилган, деб бўлмайди, барча раҳбарлар ва мутахассислар ҳам хўжалик юритишнинг янги формаларини рўёбга чиқариш методикасини чуқур эгаллаб олишган эмас.

Муҳокама чоғида республика иқтисодий органларининг шанига ҳам таъналар айтилди. Масалан, Ўзбекистон ССР Госплани бу жараёнга ҳозирча амалий раҳбарликни таъминламаётганлиги, Ўзбекистон ССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитети ҳамда унинг жойлардаги органлари иш ҳақи системасини қайта қуриш, меҳнатни ташкил этиш ва иш ҳақига нисбатан текисчилик билан ёндашувга барҳам бериш борасидаги ишларни суст суръатларда олиб бораётганликлари, Ўзбекистон ССР Молия министрлиги, банкларнинг правлениелари эса молия-кредит системасини мустаҳкамлаш ишларини дуруст олиб бормаётганликлари қайд этиб ўтилди. Республиканинг кўпгина министрликлари ва идоралари улгуржи савдони кенгайтириш масалаларига етарлича эътибор бермаяптилар.

Қабул қилинган қарорда кўрсатиб ўтилган камчиликларни бартараф этиш ҳамда республика корхоналарида тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш шартларини татбиқ этиш жараёнини жадаллаштириш, бу ишда Ўзбекистон ССР министрликлари ҳамда идораларининг масъулиятини ва мувофиқлаштирувчилик ролини ошириш борасида конкрет тадбирлар комплекси белгиланди. Ўзбекистон ССР Госпланига ва Ўзбекистон ССР Молия министрлигига, бошқа иқтисодий органларга диққат-эътиборни хўжалик юритиш янги методларининг натижаларини системали равишда татбиқ этишга, бирлашмалар ва корхоналар ишининг техникавий-иқтисодий кўрсаткичларини синчиклаб анализ қилишга, уларга зарур методик ёрдам ва маслаҳатлар беришга қаратиш топширилди. Бу масалани 1989 йилнинг биринчи кварталида яна қайта кўриб чиқиш зарур, деб топилди.

Президиум мажлисида раҳбар органларнинг кооператив ва якка тартибдаги меҳнат фаолиятини ривожлантириш тўғрисидаги қарорларини бажаришга доир ишларнинг аҳволи ижрони контрол қилиш тариқасида кўриб чиқилди. Шундай маълумотлар келтирилди: ҳозир республикада 2255 та кооператив бўлиб, уларда 49 минг киши ишламоқда, бу кооперативлар шу йил 115 миллион сўмлик маҳсулот реализация қилди ва хизмат кўрсатди. Тошкент шаҳрида, Самарқанд, Тошкент ва Фарғона областларида аҳолига хизмат кўрсатиш ҳамда умумий овқатланиш соҳасида кооперативлар ва якка тартибдаги меҳнат фаолияти айниқса ривожланиб кетди.

Масалани муҳокама қилиш чоғида сўзга чиққан Ш. Ё. Ёқубов, И. И. Маматисаев, У. К. Исмоиловнинг фикрларига кўра мазкур масала хусусида жойларда қабул қилинган қарорлар ҳамиша ҳам зарур тушунтириш иши ва таъсирчан ташкилотчилик ишлари билан мустаҳкамланаётгани йўқ. Халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари, республика министрликлари ва идоралари, иттифоқ қарамоғидаги корхоналар «СССРда кооперация тўғрисида»ги СССР Қонуни талабларини секинлик билан амалга оширмоқдалар, бинолар, транспорт воситалари ва асбоб-ускуналар ажратиб бериш масалаларини ҳал қилишда ўзларининг мувофиқлаштирувчилик ролини бажармаяптилар, кўпинча ҳамма иш кооператив уставини рўйхатга олишдангина иборат бўлиб қолмоқда. Натижада рўйхатга олинган кооперативларнинг қарийб ярми хўжалик фаолиятига киришгани йўқ, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлаш ва қайта ишлаш, чорва молларини бўрдоқига боқиш ва парвариш қилиш соҳасида бундай кооперативлар оз.

Уларнинг фаолияти устидан контролнинг йўқлиги салбий ҳодисаларни ҳам келтириб чиқармоқда. Шу йилнинг ўзидагина якка тартибдаги меҳнат фаолиятининг тақиқланган турлари билан шуғулланиш ва даромадлар тўғрисида декларациялар тақдим этишдан бўйин товлаш каби йўл қўйилган ҳоллар аниқланди. Корчалонлар, талон-торож қилувчилар ва чайқовчилар кооперативларга суқилиб кираётганликларини кўрсатувчи мисоллар келтирилди. Баъзи кооперативлар банкларга топшираётган пул олинган даромадга қараганда салкам уч баравар кам бўлмоқда, қисқа муддатли кредитлар бўйича қарздорлик ҳамон юқори, ишлаётган ҳар бир ходимнинг иш унуми эса ниҳоятда пастлигича қолмоқда.

Ушбу масала юзасидан қабул қилинган қарорда Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Тошкент шаҳар ижроия комитетига, республика министрликлари ва идораларига, иттифоқ қарамоғидаги бирлашмалар ва корхоналарга «СССРда кооперация тўғрисида»ги СССР Қонунига мувофиқ жуда яқин вақт ичида шу масалаларни ижроия комитетлар ва коллегияларнинг мажлисларида кўриб чиқиб, ана шу муҳим ишдаги мавжуд жиддий камчилик ва нуқсонларни бартараф этиш, кооператив ва якка тартибдаги меҳнат фаолиятига раҳбарликни тубдан яхшилаш топширилди.

Мажлисда Бутуниттифоқ аҳоли рўйхатига қандай тайёргарлик кўрилаётганлиги масалалари ҳам муҳокама қилинди, халқ хўжалигида қонунчиликни ва шартнома интизомини мустаҳкамлаш ишида Ўзбекистон ССР давлат арбитражининг ролини янада оширишга доир тадбирлар тасдиқланди, «Труд» газетасида эълон қилинган «Майиз» операцияси» сарлавҳали мақоладаги фактлар юзасидан қарор қабул этилди.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПОЗИТОРЛАР СОЮЗИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ

Ўзбекистон композиторларининг ижодида замонавий мавзу, совет кишисининг маънавий дунёсига кириб бориш тобора мустаҳкам қарор топмоқда. Композиторлар асарларининг жанр доираси кенгайиб, уларнинг профессионал маҳорати ошди. Йирик кўламдаги асарлар даражасига кўтарилган симфоник музика муваффақиятли ривожланганлиги бунинг далилидир. Р. Ҳамроев, И. Акбаров, М. Бурхонов, М. Тожиев, М. Маҳмудов, Т. Қурбонов, Б. Гиенко ва бошқа кўпгина авторларнинг асарлари республика миллий музика маданиятининг ёрқин саҳифалари бўлиб қолди.

Ўзбекистон композиторлар союзи правлениесининг 7 декабрь куни Тошкентда бўлиб ўтган ва ана шу ижодий ташкилотнинг 50 йиллигига бағишланган пленумида шу ҳақда гапирилди.

Ижодий ташкилотнинг асосчиларидан бўлган кекса композиторлар ва музикашунослар, шаҳар жамоатчилиги, ижодий союзларнинг вакиллари билан биргаликда «Интурист» маданият-ахборот маркази залига Москва ва мамлакатнинг қардош республикаларидан меҳмонлар ҳам келишди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг республика композиторлар союзига табрикномасини ўқиб эшиттирди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўзбек совет санъатини қарор топтириш ва ривожлантириш, ижодкор кадрларни тайёрлаш ва тарбиялаш ишидаги алоҳида хизматлари учун бир қанча композиторларга республика фахрий унвонларини берди. Маданият арбобларининг катта бир группаси музика санъатини ривожлантириш ва пропаганда қилиш соҳасидаги самарали фаолияти учун Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиқлари билан мукофотланди. В. П. Анишчев йиғилиш аҳлининг қарсаклари остида юксак мукофотларни топширди.

Ўзбекистон композиторлар союзи правлениесининг раиси А. Х. Жабборов пленумда доклад қилди.

Маданий, адабий ва мусиқавий мероси бой бўлган бу ўлкада Октябрь революциясигача мусиқани фақат оғзаки тарзда авлоддан-авлодга етказишнинг ёзувсиз анъанаси мавжуд бўлганлигини эсласак, деб таъкидланди пленумда, ярим аср мобайнида босиб ўтилган йўл кўламлари, республика композиторлари эришган даража айниқса сезиларли бўлади. Ўзбек қўшиқчилик санъатига асос солган қўшиқчи-бастакорлар дастлабки асарларни яратдилар. Вақт ўтиши билан шарқ ва ғарб музикасининг энг яхши анъаналарини уйғунлаштирган янги форма ва жанрлар ўзлаштирилди. Ҳозир эса музика санъатининг барча соҳаларида тажриба тўпланган. Композиторлар, музикашунослар, дирижёрлар, вокалчилар, балетмейстерлар, хормейстерларнинг миллий профессионал кадрлари вояга етди. Ижодий союзнинг биринчи раиси бўлган Т. Содиқов, М. Ашрафий, С. Юдаков, Ю. Ражабий, Т. Жалилов, Ш. Рамазонов, М. Левиев ва бошқа ташаббускор композиторлар республика музика маданиятини ривожлантиришга катта ҳисса қўшдилар.

Уларнинг ижоди туфайли музика санъатининг барча жанрлари ривожланди. Энг яхши асарлар совет мамлакати кўпмиллатли маданияти хазинасидан жой олди, ижрочилар коллективлари репертуарини бойитди. М. Ашрафий ва С. Василенконинг биринчи ўзбек операси бўлган «Бўрон» ва С. Юдаковнинг биринчи ўзбек комик операси бўлган «Майсаранинг иши», М. Левиевнинг «Суҳайл ва Меҳри» балети, И. Акбаровнинг «Самарқанд манзаралари» симфонияси шулар жумласидандир.

Пленум қатнашчилари ярим аср давомида музика санъатининг босқичма-босқич ривожланганлигига эътиборни жалб этиб, барча жанрларнинг ҳозирги ҳолатини батафсил таҳлил этдилар, композиторлик ижодиёти муаммоларига, музикани пропаганда қилиш масалаларига тўхталдилар.

Пленум катта концерт билан ниҳоясига етди.

Ўзбекистон композиторлари асарларидан тузилган мазкур программа республиканинг турли саҳна майдонларида бўлиб ўтган ва тингловчилар ҳузуридаги ижодий ҳисоботга айланган концертлар туркумини якунлади.

(ЎзТАГ).

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги
М. Қорнёқубов номидаги ўзбек давлат филармонияси
В. И. ЛЕНИН НОМЛИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
12, 13 декабрь соат 19.30 да
Ўзбекистон ССР халқ артисти Камолиддин РАҲИМОВ.
Ўзбекистон ССР халқ артисти Қизлархон ДЎСТМУҲАМЕДОВА.
концерти
Программани — артист Ўткир СИДДИҚОВ олиб боради.
Билетлар СССР Халқлари дўстлиги саройи кассаларида соат 14.00 дан сотилмоқда.

●

«УЗЭНЕРГОНАЛАДКА» ЭНЕРГЕТИКА ЖИҲОЗЛАРИНИ СОЗЛАШ ВА ТОКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА РЕСПУБЛИКА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ИШЛАБ ЧИҚАРИШ КОРХОНАСИ
директор лавозимига
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ
Аризаларни бериш муддати — 1988 йил 20 декабргача.
Қуйидаги адресга мурожаат қилинсин: 700000, ГСП, Тошкент шаҳри, Хоразм кўчаси, 6-уй.
Справкалар учун телефонлар: 33-76-46, 33-51-93.

●

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг
ЎРТА ОСИЁ МЕДИЦИНА ПЕДИАТРИЯ ИНСТИТУТИ
кафедралар бўйича қуйидаги вазифаларга
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ
Профессор: 1-болалар хирургияси;
доцент: 3-болалар касалликлари.
Конкурс муддати — 1989 йил 2 январгача.
Адрес: Тошкент шаҳри, Чермет кўчаси, 103-уй (156, 165-автобусларнинг «СамПИ» бекати).

●

Ташкилотлар ва корхоналарнинг раҳбарлари диққатига!
Ўзбекистон ССР Монтаж ва махсус қурилиш ишлари министрлигининг
«ТАШСАНТЕХГАЗМОНТАЖ ва «УЗСАНТЕХГАЗМОНТАЖ» ТРЕСТЛАРИ «УЗСАНТЕХГАЗМОНТАЖ» РЕСПУБЛИКА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ТРЕСТИ ҚИЛИБ
БИРЛАШТИРИЛДИ
Даъволар 1989 йил, 3 январгача қуйидаги адресда қабул қилинади: 700029, Тошкент шаҳри, Чимкент кўчаси, 17-уй.

●

Корхоналар ва ташкилотларнинг раҳбарлари диққатига!
«Узагрострой» бирлашмасининг
«УЗАГРООРГТЕХСТРОЙ» ТРЕСТИ
ТУГАТИЛДИ
Даъволар 1989 йил 3 январгача қуйидаги адресда қабул қилинади: 700121, Тошкент шаҳри, Фарҳод кўчаси, 51-уй. Телефонлар: 53-74-14, 53-76-81.

«Совет Ўзбекистони санъати» редакцияси коллективи журналнинг масъул котиби А. Жўрабоевга отаси

Исоқжон ЖЎРАБОЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Қўлёзмалар институти коллективи институтнинг собиқ илмий ходими, филология фанлари кандидати

Сафо ЗУФАРОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

Тингланг, томоша қилинг

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

9 ДЕКАБРЬ, ЖУМА

МТ-I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — «Якшанба, олти яримда». Бадиий фильм, 4-серия. 10.10 — Арфа квартети чалади. 10.30 — Инсон. Ер. Коинот. 11.30 ва 16.00 — Янгиликлар. 16.10 — Қайта қуриш прожектори. 16.20 — Грузия телевидениесининг программаси. 17.15 — Нега ва нима учун? 17.45 — 1988 йил қўшиқлари. 17.55 — Объектив. 18.30 — Тараққиёт. Ахборот. Реклама. 19.15 — Дунё воқеалари. 19.35 — XIX партия конференцияси белгилаб берган йўлдан. 20.20 — «Якшанба, олти яримда». Бадиий фильм, 4-серия. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Катталар учун мультфильмлар. 22.35 — «Юрмала-88». 22.55 — Дунё воқеалари.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Илмий-оммабоп фильм. 9.35 — М. Ю. Лермонтов. «Бородино». 10.00 — Инглиз тили. 10.30 — Ҳужжатли фильм. 11.05 — СПТУ ўқувчиларига. 11.35 — Теварак-атроф билан танишиш. 11.55 — Ҳужжатли фильм. 12.05 — Инглиз тили. 12.55 — «Кузги воқеа». Бадиий фильм, 2-серия. 14.15 — Ҳужжатли фильмлар. 14.45 — ССР Иттифоқи Давлат академик Большой театри скрипкачилар ансамбли чалади. 15.05 ва 18.35 — Янгиликлар. 18.45 — Саёҳатчилар клуби. 19.45 — Сиз бунга қодирсиз. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Ҳужжатли фильм. 21.15 — Удмуртия қўшиқлари ва рақслари. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Кузги воқеа». Бадиий фильм, 2-серия. 23.35 — Янгиликлар.

ЎзТВ-I. 15.00 — Ҳужжатли фильм. 16.25 — Болалар учун фильм. 17.30 — Рус адабиёти. 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — Мультфильм. 18.30 — Болалар учун концерт. 19.00 — Баскетбол. АСК (Тошкент) — «Красний котельшчик» (Таганрог). 19.30 — Элга хизмат: талаб ва таклиф. 20.00 — Ахборот. 20.20 — Долзарб интервью. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Ўзбек куйларидан концерт. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Хат ва ҳаёт. 23.00 — Кино, кино, кино.

ЎзТВ-II 19.35 — Саломат бўлинг! 20.30 — Тошкент ва тошкентликлар. **Фрунзе.**

РАДИО

Биринчи программа. 8.30 — Ўзбекистон композиторларининг қўшиқлари. 9.00 — Манзур тароналар. 9.45 — Қайта қуриш: муаммолар ва ечимлар. 10.15 — Публицист минбари. 11.15 — Юность. 12.10 — Ўзбекистон бинокори. 12.30 — 1988 йил қўшиқлари. 13.00 — Ўзбекистон чорвадори. 13.30 — Сенга бахт тилайман, она диёрим. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.30 — «Ғунча» — «Юлдузча» меҳмони. 15.50 — Санъат байрами конкурси қатнашчилари ижро этади. 16.00 — Дўстларимиз овози. 18.15 — Бизнинг социалистик турмуш тарзимиз. 18.30 — Чолғу куйлари. 18.40 — Ленинча дўстлик байроғи остида. 19.20. — Огонек. 20.15 — Касаба союзлари фаолияти доираси.

Редактор **Ў. УСМОНОВ.**

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР
Издается на узбекском языке

Редакция адреси: 700083, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-53-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.

Р. — 17773. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, Тошкент шаҳри. А. — 283. ИНДЕКС 64583.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12